

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Andra kammaren.

Nr 63.

Lördagen den 15 augusti, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att ledamoten av riksdagens 2:dra kammare, herr Greve R. G. Hamilton på grund av nervös kraftnedsättning är förhindrad att tillsvi vidare deltaga i riksdagsarbetet intygas

Ovesholm den 11 augusti 1914.

Gustaf Alling.

Provinsialläkare.

§ 2.

Herr statsrådet *Vennersten* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 270, med förslag till lag angående befogenhet för pensionsstyrelsen att provisoriskt bevilja sådant understöd, som omförmäles i 33 § i lagen om allmän pensionsförsäkring den 30 juni 1913.

Denna proposition bordlades på begäran.

§ 3.

Herr *Röing* överlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 270, om ersättning till restauratrisen i riksdagshuset för innevarande år uppkommen förlust å restaurangrörelsen m. m.

Ifrågavarande motion blev på begäran bordlagd.

§ 4.

Herr talmannen anmälde till fortsatt behandling lagutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till strafflag för krigsmakten, lag om krigsdomstolar och rättegången därstädes, lag om införande av den nya strafflagen för krigs-

*Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.*

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 63. 1

Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

makten och den nya lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes samt vad i avseende därå iakttagas skall, lag om ändrad lydelse av 26 § i 8 kap. strafflagen, lag om ändrad lydelse av 9 och 13 §§ i 10 kap. strafflagen, lag om ändrad lydelse av 4 och 6 §§ i lagen angående villkorlig straffdom den 22 juli 1906 samt lag om ändring i lagen angående förordnande av rättegångsbiträde ått häktad den 14 september 1906, dels ock i anledning därav väckta motioner.

Förslaget till strafflag för krigsmakten 15—21 §§.

Godkändes.

Åt 22 § i Kungl. Maj:ts förslag hade givits denna avfattning:

22 §.

Disciplinstraff är arrest av tre slag:

- 1) arrest utan bevakning;
- 2) vaktarrest; och
- 3) sträng arrest.

Arrest utan bevakning och vaktarrest må åläggas i minst en dag och högst femton dagar samt sträng arrest i minst en dag och högst sex dagar. Arrestdag räknas till tjugufyra timmar. Den tid, arresterad på tåg åtföljer trupp, till vilken han hör, inräknas ej i strafftiden.

Sträng arrest må ej åläggas någon, som ej fyllt aderton år, ej heller i annat fall, än då synnerlig råhet eller grovt trots mot gällande ordning genom förbrytelsen ådagalagts.

I sina i anledning av förevarande proposition avgivna, lika lydande motioner hade herr *Kvarnzelius m. fl.* och herr *Staafl m. fl.* hemställt, bland annat, att vad i 22 § förekomme om sträng arrest måtte utgå och att lagförslagen i övrigt måtte undergå den jämkning, som föranleddes av den stränga arrestens borttagande.

Vidare hade herr *Liljedahl* i sin motion yrkat, bland annat, att alla bestämmelser om sträng arrest måtte ur lagförslaget utgå.

Utskottet hade i sitt förslag uppdelat 22 § i två med 22 och 23 betecknade paragrafer så lydande:

22 §.

Disciplinstraff är arrest av tre slag:

- 1) arrest utan bevakning;
- 2) vaktarrest; och
- 3) skärpt arrest.

Arrest utan bevakning och vaktarrest må åläggas i minst en dag och högst femton dagar samt skärpt arrest i minst en dag och högst tio dagar. Arrestdag räknas till tjugufyra timmar. Den tid, arresterad på tåg åtföljer trupp, till vilken han hör, inräknas ej i strafftiden.

23 §.

Skärpt arrest må ej åläggas i annat fall, än då det med hänsyn till av den straffskyldige förut undergångna bestraffningar eller andra särskilda omständigheter finnes icke kunna antagas, att arrest av annat slag skulle å honom utöva tillbörlig verkan.

Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

Reservationer hade emellertid avgivits:

av herr *Petersson* i Lidingö villastad, med vilken herrar *af Ekenstam*, *Gezelius*, greve *Lagerbjelke*, *J. Johanson*, *L. J. K. Larsson*, *Olsson* i Broberg och *Holmdahl* förenat sig och som ansett att utskottet bort hemställa att 22 § skulle erhålla följande lydelse:

Disciplinstraff är arrest av tre slag:

- 1) arrest utan bevakning;
- 2) vaktarrest; och
- 3) sträng arrest.

Arrest utan bevakning och vaktarrest må åläggas i minst en dag och högst femton dagar samt sträng arrest i minst en dag och högst sex dagar. Arrestdag räknas till tjugufyra timmar. Den tid, arresterad på tåg åtföljer trupp, till vilken han hör, inräknas ej i strafftiden.

Sträng arrest må ej åläggas någon, som ej fyllt aderton år; samt

av herrar *Lindhagen* och *Persson* i Norrköping, vilka i anslutning till vad som därom yttrats i deras motion ansett, att varken sträng arrest eller skärpt arrest bort såsom straffart upptagas i förslaget.

22 § i utskottets förslag föredrogs, varefter

Herr *Holmdahl* yttrade: Herr talman, mina herrar! Av den förut här i dag förda principdebatten har framgått, att utskottets majoritet icke kunnat biträda Kungl. Maj:ts förslag att upptaga den mörka arresten bland disciplinstraffen.

Utskottet, liksom också motionärerna i denna fråga, har för sin ståndpunkt åberopat flera olika skäl, och ett av de viktigaste av dessa är, att den mörka arresten skulle vara ett vanhedrande straff, ägnat att verka nedsättande av människovärdet. Lagrådet och det högre armébefälet, som yttrat sig i denna fråga, ha, såsom vi förut hört, haft en helt annan uppfattning. Men utskottet, lika väl som motionärerna, har lämnat dessa uttalanden utan avseende, ja, motionärerna ha till och med uttalat den meningen, att lagrådet skulle ha erhållit ett mera sakkunnigt och mera tillförlitligt utlåtande i denna fråga, om lagrådet hade vänt sig till underordnade myndigheter, som ha någon erfarenhet om, hur denna straffform har verkat, i stället för att vända sig till det högre armébefälet.

Ehuru jag för min del visst icke kan dela denna mening, har jag dock ansett att det kunde vara av ett visst intresse att i någon mån följa den anvisning, som ligger uti detta uttalande, d. v. s. att hos underordnade civila ämbetsmän ta reda på, vilken upp-

Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

fattning och erfarenhet de ha i denna sak. Jag har för den skull hänvänt mig till auditörerna vid stationskrigsrätterna i Karlskrona och Stockholm och anhållit, att de ville i denna fråga göra ett uttalande. Anledningen, varför jag vänt mig just till dessa auditörer, är dels den, att, såvitt jag kunnat finna, de marina myndigheterna icke varit hörda ifråga om det mörka arreststraffet, dels och framför allt därför, att jag anser, att just dessa auditörer väl böra känna de förhållanden, varom här är fråga. Stationskrigsrätterna ha ju att handlägga det ojämförligt största antalet krigsrättsmål, och vad som är ännu viktigare, auditörerna vid flottan äro under sin tjänstgöring ombord på kustflottan i tillfälle att träda i närmare beröring med såväl befäl som manskap.

De båda auditörernas uttalanden gå i samma riktning. Auditör de Maré i Karlskrona skriver: »Av de samtal jag angående saken haft med underbefäl och även menige man ombord på fartygen har jag icke funnit något uttalande, som gått i den riktningen, att den stränga arresten vore att betrakta som någon neslig bestraffning.» Auditör Collin i Stockholm yttrar: »Jag anser mig med bestämdhet kunna påstå, att åtminstone under de tolv år, varunder jag tjänstgjort vid kungl. flottan, den stränga arresten icke vare sig bland manskapet eller bland andra betraktas såsom ett nesligt eller vanhedrande straff.» Efter de uttalanden, som sålunda från såväl civilt som militärt håll ha förekommit i denna fråga, torde man ej ha anledning att fästa något större avseende vid talet om den mörka arresten såsom ett vanhedrande straff.

Av större betydelse anser jag däremot det påståendet vara, att den mörka arresten skulle kunna medföra en menlig fysisk eller psykisk inverkan på mera känsliga naturer. Varken motionärerna eller utskottet ha emellertid till stöd för detta sitt påstående kunnat åberopa några officiella uttalanden. Medicinalstyrelsen har för sin del förklarat, att den icke har sig bekant något fall, då den mörka arresten har förorsakat något mera varaktigt men. Motionärerna liksom utskottet stödjade helt visst sitt påstående på tvenne av en marinläkare Fröderström refererade fall, där sinnesförvirring skulle ha framkallats av den mörka arresten. Men beträffande dessa fall är det konstaterat, att de individer som det här är fråga om, redan förut ledo av sjukliga anlag; och dessutom har samma läkare uti en under fjolåret utgiven avhandling, förklarat, att de nu anförda iakttagelserna vore alltför fåtåliga för att tillåta andra slutsatser rörande den stränga arresten, än det som gäller om fängelsepsykos i allmänhet.

Jag har även i denna sak hänvänt mig till auditörerna vid stationskrigsrätterna i Stockholm och Karlskrona och begärt ett meddelande om deras erfarenhet i denna fråga. Auditör de Maré har förklarat, att han såväl under sin tjänstgöring i land som under sjöexpeditioner haft tillfälle att iakttaga personer, som ådömts mörk arrest, icke blott under den tid de undergått straffet utan även efteråt, och han har uttalat sin förvåning över, att man icke kunnat märka några som helst spår av menlig inverkan av

det undergångna straffet. Auditör Collin i Stockholm har förklarar, att han för sin del icke någonsin har hört omtalas, att någon tagit skada av den mörka arresten. Jag vill nu visst icke på grund av dessa uttalanden förneka, att icke den mörka arresten kan för mera känsliga naturer medföra psykiskt lidande. Men graden av detta lidande är helt visst mindre beroende av straffets art än av den individuella läggningen.

Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

Det är ju för övrigt en känd sak, att också våra vanliga frihetsstraff och särskilt straffarbete i enrum kan för mera känsliga naturer medföra ett ganska kännbart psykiskt lidande. Men det är väl ingen, som av den anledningen på allvar vill ifrågasätta, att dessa frihetsstraff skulle avskaffas. Med de försiktighetsmått, som i det kungl. förslaget föreskrivas beträffande ådömande och undergående av mörk arrest: föregående läkarundersökning, avbrott i bestraffningen efter tre dagar, en halv timmas uppehåll i fria luften varje dag, synes det mig, att varje fara för, att den mörka arresten skulle kunna menligt inverka, bör vara utesluten.

Motionärerna ha såsom ett ytterligare skäl mot den mörka arresten framhållit, att militärbefälet skulle i oträngt mål ådömt mörk arrest och i talrika fall, där ett mildare disciplinstraff skulle bättre ha motsvarat brottets beskaffenhet och den subjektiva brottsligheten. Jag kan nu för min del varken bestrida eller vitsorda dessa uppgifter, ty jag saknar tillräcklig kännedom därom. Men även om det skulle förhålla sig så, att militärbefälet förut i onödan skulle ha ådömt mörk arrest, så är det min övertygelse, att, om det nu föreliggande förslaget blir upphöjt till lag, så starka garantier förefinnas, att för framtiden ett sådant i onödan ådömt arreststraff icke skall behöva förekomma. Det är ju i 203 § av lagförslaget föreskrivet, att befälhavare, innan disciplinstraff ådömes, skall höra auditören angående brottets beskaffenhet och det straff, som bör ådömas. Det är således en juridiskt bildad person, som under tjänstemannaansvar skall ge befälhavaren sitt råd, och man får väl härav sluta till, att faran för ett missbruk av den mörka arresten för framtiden skall vara utesluten. — I militieombudsmannainstitutionen, som efter allt att döma torde bli en verklighet vid denna riksdag, bör ju också ligga en god garanti, för att missbruk ej skall äga rum.

Utskottet har nu i stället för den mörka arresten föreslagit s. k. skärpt arrest, d. v. s. vaktarrest skärpt genom mistning av sängkläder. Det har om detta straff med rätta anmärkts, att det verkar olika på olika individer. Under det att det för somliga personer kan medföra ett ganska avsevärt lidande, vållar det för andra och kanske mest för dem, som bäst behövt en skärpning, knappast något nämnvärt obehag. Det har förut under diskussionen i dag aberopats det uttalande, som gjorts av generalstabschefen beträffande den mörka arresten. Det kan ju därför ha sitt intresse att höra hans omdöme om det disciplinstraff, som enligt utskottets förslag nu skulle träda i dess ställe. I en reservation till krigslagstiftningskommitténs förslag yttrade han: »Än

Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.

(Forts.)

mindre nödvändigt (än mörkt enrum) synes bibehållandet av skärpning genom mistning av sängkläder vara. Dess fysiska verkan är nog mycket ojämn. Den härdade sover gott på sin kapp, medan den förvekligade sliter mycket ont. Men värst av allt — saken har en tragikomisk anstrykning, oförenlig med det allvar, som höves ett disciplinstraff.» I detta uttalande instämde även en annan medlem av samma kommitté, nämligen herr Staaff. Det är således detta straff, som på auktoritativt civilt och militärt håll betecknats såsom tragikomiskt och oförenligt med det allvar, som kräves av ett disciplinstraff, vilket nu skulle ersätta den stränga arresten och sålunda bli det högsta disciplinstraffet. Jag hemställer till herrarne, huruvida det kan vara lämpligt och riktigt att efter sådana uttalanden låta detta straff träda i stället för den mörka arresten. Utskottets och motionärernas yrkande att den stränga arresten bör utgå ha föranletts, det inser jag mycket väl, av rent humanitära skäl. Man har velat befria särskilt våra värnpliktiga från ett straff, som man har ansett vara alltför strängt. Men frågan är huruvida man genom borttagande av den mörka arresten i själva verket gör våra värnpliktiga någon tjänst. Då jag här talar om de värnpliktiga, så menar jag givetvis deras flertal, d. v. s. de i moraliskt hänseende bättre värnpliktiga. Det är en känd sak, att motviljan mot värnplikten hos många grundar sig på den nödtvungna samvaron med samhällets i moraliskt hänseende sämre element. Det ligger ju därför i de värnpliktigas eget intresse, att dessa element häillas inom behöriga skrankor. Men hur skall detta bliva möjligt, om man berövar befälet ett ostridigt effektivt maktmedel för vilket de sämre individerna hittills haft respekt.

Till sist vill jag framhålla, att det ingalunda förhåller sig så, som kanske många förmena att det endast är på militärt håll, som man är angelägen om att bibehålla den mörka arresten. Även inom civila kretsar, där man har någon erfarenhet på det militära området, inser man nödvändigheten av den stränga arrestens bibehållande. De båda auditörer, som jag förut i mitt anförande återopat, ha samstämmigt uttalat den meningen, att det skulle vara olyckligt och till stor skada för disciplinen om den mörka arresten borttoges. Självt har jag också samma uppfattning, och därför, herr talman, ber jag få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den av mig med flera vid denna paragraf avgivna reservationen.

Härpå anförde

Herr Schotte: Herr talman, mina herrar! Jag skall försöka att vara så kort som möjligt, då ju frågan om den mörka arrestens vara eller icke vara, om dess nytta och behövlighet, redan på förmiddagen varit föremål för åtskillig överläggning, och uttalanden därvid gjorts från de olika meningsriktningar, vilka som vi alla veta här äro tillfinnandes.

Då man resonerar om detta ämne, så tycks man på visst håll utgå ifrån, att det icke finns något annat lämpligt affliktivt straff, och att man därför icke kan undvara den mörka arresten för disciplinens skull. Mig förefaller det emellertid, som om det skulle vara rent av omöjligt att på förhand säga, huruvida den mörka arresten är nödvändig för disciplinens upprätthållande eller icke. Man har här återoppat åtskilliga yttranden från auktoriteter av olika slag, vilkas uppfattning ju varit den, att man icke kan undvara detta straff. Men det vet man icke. Man vet absolut icke detta, förrän man prövat ett annat affliktivt straff under någon tid. Jag vill erinra om generalstabschefens förut berörda yttrande, som bestämt hävdar möjligheten av den mörka arrestens borttagande. Här är en betydelsefull auktoritet för vår uppfattning om detta arreststraffs obehörighet. Särskilt må jag erinra om, att nämnda generalstabschef i sin reservation till krigslagstiftningskommitténs betänkande, uttalat, att man en gång i tiden också sade, att prygelstraffet icke kunde undvaras för disciplinens skull. Det är i själva verket allena erfarenheten, som i alla dessa avseenden kan fälla något slutgiltigt omdöme. Generalstabschefen har ju också i sin nämnda reservation uttalat, att man i straffregistret ofta påträffar en och samma person, gång på gång ådömd mörk arrest, och att, även om i en del andra fall den mörka arresten skulle i registret angivas vara sista straffet, detta dock ej bevisar någonting om detta straffs verkan. Det synes mig därför vara omöjligt att tillerkänna avgörande vitsord åt än så många uppräddade sakkunnige uttalanden till förmån för den mörka arresten.

Det vore väl också ganska eget, om de länder, som redan avskaffat den mörka arresten, inte skulle ha gjort detta just för att de ansågo, att detta straff var olämpligt, och naturligtvis ha de ingalunda gjort det i syfte att skada disciplinen. Jag har redan erinrat om ett yttrande inom lagrådet med avseende på norska förhållanden, vilket utan tvivel får anses motsagt genom den kommitté, som 1913 avgav förslag om krigsmålen överförande till de allmänna domstolarna m. m. och, i vilken det satt fyra militära ledamöter mot två civila, icke föreslog återinförande av den mörka arresten eller annat nytt affliktivt straff. Icke heller Holland eller Frankrike ha naturligtvis genom att utmönstra den mörka arresten — i Frankrike dock blott för armén — ansett sig försvaga disciplinen inom sina arméer. Nu återopade lagutskottets ärade ordförande, att det är ett annat förhållande med dessa länder, därför att de ha andra kraftiga medel att tillgripa, nämligen inskränkning i kosten samt vatten och brödstraffet. Ja, det må vara sant. Men man har icke på något sätt kunnat förneka, att den straffart som för övrigt utskottet också själv föreslår, nämligen den skärpta arresten, kan vara ett lika verksamt medel som de senast nämnda. Herr Holmdahl återopade, att det sagts, att det hårda nattlägret skulle vara en »tragikomisk straffart». Till det vill jag svara, att vi ju ha det infört i våra fängelser, vilket vi väl icke skulle ha, om det icke vore ett verk-

Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

samt affliktivt straff. Och vidare har Kungl. Maj:t och reser-
vanterna själva föreslagit just detta hårda nattläger såsom skärp-
ning vid arreststraff och att de väl ändå icke vilja vara med om
någon »tragikomisk straffart», det erkänner nog herr Holmdahl.

De erfarenheter, herr Holmdahl hänförde sig till, härrörde ju
närmast från flottan, och det kan ju hända, ehuru jag vågar be-
tvifla att förhållandena där äro sådana, att det där kan göra sig
gällande ett behov av ett dylikt straff. En omständighet, som
skulle kunna peka i den riktningen, är, att Frankrike bibehållit
detta straff vid flottan, men detta beror kanske snarare därpå, att
man ombord kan ha svårt att effektuera andra straff.

Det råder ju den skillnaden beträffande den stränga arresten
i jämförelse med allenast en skärpning av arreststraffet såsom det
till lagrådet remitterade förslaget upptog att den stränga arresten
nu upptagits såsom en särskild straffart. Härigenom undvikas
bland annat, åtskilliga av de olägenheter i lagtekniskt avseende,
som eljest skulle ha uppstått. Reservanterna säga, att ett bort-
tagande av den mörka arresten skulle till men för de värnpliktiga
leda till ett ökat användande av urbota straff. Men är det så,
att man inom det militära behöver ett affliktivt disciplinstraff,
så har man ju i alla fall den skärpta arresten, om den mörka arresten
borttoges, och för de fall, som verkligen behöva rättas med längre
frihetsstraff, är det naturligtvis också riktigare och lämpligare att
använda ett sådant än ett disciplinstraff.

Av de skäl, som anförts, för den mörka arrestens borttagande,
är det särskilt straffets vanhedrande karaktär och skadlighet för
vissa individer, som trätt i förgrunden. Beträffande frågan om
det vanhedrande eller nesliga i detta straff, så kan man ju med-
giva, att detta i någon mån beror på vars och ens egen subjektiva
uppfattning. Tvisten om denna straffets karaktär må därför vara
ganska ofruktbar. Vi ha emellertid hört herr justitieministern
uttala och även herr Holmdahl instämde härutinnan, att det ifråga-
varande straffet är inhumant, och det är för mig tillräckligt för
att bekämpa det.

Med avseende å betänkligheterna mot detta straff i hälsovårds-
avseende må erinras att, vid den läkareundersökning, som skall
företagas före straffets verkställande, man icke alltid kan lita på,
att läkarne ha den psykiatriska utbildning, som skulle göra dem till
fullt vederhäftiga domare om i ett visst fall den mörka arresten
kan befaras skada den straffade — straffets verkningar äro huvud-
sakligen av psykisk natur. Det är kanske omöjligt att komma
till någon bestämd uppfattning om straffets skadlighet i allmänhet.
Jag tror väl att det i vissa fall kan vara oskadligt nog, men då
det i alla fall är konstaterat, att straffet i några fall har en skadlig
inverkan i hälsoavseende, icke blott på nervsystemet utan även,
enligt vad läkare uppgivit, i avseende å synen, så är detta skäl
nog att utmönstra ett sådant straff.

Det är också det förhållandet med detta straff, att undersök-
ning av vederbörandes hälsotillstånd, om det skulle vara något

värde med den, bör utsträckas till varje dag, straffet avtjänas. Det är icke möjligt för en än så erfaren läkare att i varje fall kunna på förhand avgiva ett stadgat omdöme om en viss individ tål vid det eller ej.

*Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)*

Det är också många skäl, som tala för att just de element, som man vill med detta straff träffa, äro råa och okänsliga över huvud; och för dessa blir straffet, ändå ganska lindrigt och framför allt icke till bättring. De försjunka som sagt ofta i en apatisk slöhet och komma icke att vinna den rättelse av straffet, som är avsedd att vinnas. Däremot är det huvudsakligen de känsliga individerna, som man har att befara skola lida skada. För mig är det förresten tillräckligt den omständigheten, att straffet är inhumant och att det synes mig vara fullständigt omöjligt att på förhand kunna säga, att icke något annat straff skulle kunna verka lika gott som man nu påstår om den mörka arresten. Det kan erfarenheten allena visa, och jag är övertygad om, att visar sig en försämring i avsevärd mån, i disciplinen, sedan detta straff blivit borttaget, är det ingen, som icke skall vara med om att återinföra det eller finna något annat affliktivt straff. Ty det är klart, att disciplinen måste vi med alla görliga medel upprätthålla; det kan icke vara i någons intresse, att den blir förspild.

Det var också ett annat uttalande av herr justitieministern i början av denna diskussion, som jag skall be att få taga fasta på. Han medgav, att den mörka arresten »användes över hövan». Det är också uppenbart enligt statistiken, att så är förhållandet. Under åren 1906—1911 användes den mörka arresten i 15,929 fall, då vaktarresten kom till användning i 21,691 fall. Av de fall, som förekommo 1911, var det 4,062 mörk arrest mot 5,862 vaktarrest. Det visar sig också, att denna mörka arrest huvudsakligen ådömts i disciplinär väg; för 1911 t. ex. ålade krigsrätterna i omkring 500 fall mörk arrest, medan i disciplinär väg mörk arrest ålades i omkring 3,500 fall. Det är således med avseende å detta straffs användning såsom disciplinstraff, som man har de flesta anmärkningarna att göra, och där med största visshet kan sägas, att straffet »användes över hövan».

Nu må gärna medgivas, att i Kungl. Maj:ts förslag åtskilliga lindringar vidtagits i straffets verkställande, men jag tror, att någon minskad användning av den mörka arresten icke kommer att ske därmed, som herr Holmdahl och andra talare ansett skola inträffa; och bliva lindringar genomförda i verkställigheten, kanske man blir än mera hågad för detta straff. Jag tror därför, att, så länge straffarten finnes kvar, kommer man att söka använda den så mycket som möjligt. Det är ett bekvämt straff och tilltalar, såsom man sagt, det militära sinnet.

Ännu mindre torde man ha anledning tro, att detta bruk av den mörka arresten »över hövan» skall inskränkas, om man följer reservanternas förslag. Ty, såsom kammaren behagade finna, ha reservanterna tagit bort ur Kungl. Maj:ts förslag bestämmelsen, att den mörka arresten allenast får användas när »grovt trots och syn-

Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

nerlig råhet» ådagalagts. Jag vet icke, om det är till följd av den kritik, som i herr Staaffs m. fl. motion ägnats lagens konstruktion i detta fall och mot vilken herr justitieministern på förmiddagen vände sig. Det kan också möjligen vara på grund av någon sorts sammanjämkningstanke, men det vill jag säga ifrån, att det syftet kommer icke i något avseende att vinnas, om man tager reservanternas förslag i stället för Kungl. Maj:ts förslag. Hela reservanternas hållning visar i allt fall, att reservanterna, i sin stora förkärlek för den mörka arresten ha ansett lämpligt att gå längre med avseende å detta straffs användande än Kungl. Maj:t gjort.

För min del tror jag, att den enda utvägen här är att ena sig om att försöka finna något annat affliktivt straff och se till, vilka lärdomar erfarenheten därav kan giva. Jag är övertygad om, att det annars, såsom hittills synes varit fallet, endast blir resonemanger utan något egentligt fötäste, subjektiva uppfattningar, subjektiva syften, som komma att bli bestämmande för den ena eller andra uppfattningen av saken. Jag tror, att det skulle vara en god gärning, om man gjorde det antydda försöket, övertygad som jag är, att försöket i det väsentliga skall lyckas, och att, om det icke visar sig möjligt att med skärpt arrest tillräckligt upprätthålla disciplinen, det icke skall möta några som helst svårigheter att återgå till något kraftigare affliktivt straff, det må nu bli mörk arrest eller något annat.

På grund av vad jag här erinrat och med hänsyn till allt, som förut sagts, anser jag mig, herr talman, ha full anledning att vidhålla utskottets förslag, till vilket jag yrkar bifall.

Herr Lindhagen: Vid betänkandet är fogad även en reservation av mig och herr Persson i Norrköping, i vilken reservation vi yrka, att också den skärpta arresten ur förslaget måtte utgå.

Nu är det på det sättet, att vi ha en gång hårt prygelstraff, och det har förklarats outhärligt, men när det avskaffades, befanns det outhärligt. Nu ha vi mörk arrest, och man säger även om den, att den är outhärlig; alla sakkunniga förklara, att det är så, och herr justitieministern har mot sin egen uppfattning och mot sitt goda hjärta varit tvungen att gå på de sakkunnigas mening. Det är dock som bekant ganska ovanligt, att något ämbetsverk reformerar sig självt, och sakkunniga reformera också sällan sig själva utan sker det, så sker det på grund av tryck utifrån. Således är jag övertygad om, att när den mörka arresten kommer bort, skall högern finna, att även den är outhärlig. Nu säga liberalerna, att den skärpta arresten måste vi ha kvar för disciplinens skull. Det är samma historia. Det är inhumanitet i själva bestraffningssättet. Och jag är övertygad om, att om vi taga bort den skärpta arresten, kommer det att visa sig, att icke heller detta straff behöves.

Därför tycker jag: varför skall det gå så långsamt; kunna vi icke avskaffa alla inhumana disciplinära bestraffningsåtgärder på en gång? Man kommer förr eller senare därhän; varför skall man

då skriva propositioner och disputeras ännu en mansålder om dessa saker? Låt oss göra denna sak på en gång, så äro vi kvitt den; det kommer ändå att ske. Jag skall be att till stöd härför få återropa herr justitieministerns egen bekännelse om hans inre uppfattning, och någon vidare motivering behöves icke. I öfrigt finnes en motivering på sidan 29 i lagutskottets betänkande, där motionärernas uppfattning i detta avseende är återgiven.

Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka godkännande av utskottets förslag till 22 § med den ändring att därur utgår allt som handlar om skärpt arrest, d. v. s. för det första mom. 3) och vidare vad som står i följande stycke: »samt skärpt arrest i minst en dag och högst tio dagar».

Herr Åkerman i Stockholm: Herr talman! För att icke upptaga kammarens tid skall jag till en början be att i allt väsentligt få instämma i vad herr Holmdahl yttrat. Men jag skall också be att för egen del få göra några tillägg, grundade på erfarenhet ifrån de fyra olika regementen, som jag under längre tid tillhört, regementen förlagda i så olika delar av landet som Norrbotten och södra Skåne.

Jag kan fullständigt instämma med utskottet, då det säger, att det »alltid måste finnas individer, som endast kunna låta sig påverkas, då det ådömda straffet är förenat med ett strafflidande av kännbarare art än frihetens förlust i och för sig». Men jag kan icke instämma med utskottet, då det tror sig ha funnit en sådan straffform i arreststraff med hårt nattläger. På det regemente, jag nu tillhör, ha vi, så länge jag tillhört regementet, i mycket vidsträckt grad tillämpat just detta arreststraff med hårt nattläger. Det är således icke, såsom herr Schotte sade, någonting okänt, någonting oprövat. Vi ha prövat det och ha ådömt det så mycket vi kunnat i stället för den stränga arresten, man vi ha funnit, att den stränga arresten behövs dessutom.

Jag måste säga, att jag är alldeles särskilt tveksam om effekten av det straff, som föreslagits av utskottet i stället för sträng arrest, nämligen arreststraff med hårt nattläger utan tjänstgöring. På det regemente jag tillhör ha vi i regel ådömt arrest med hårt nattläger, men med tjänstgöring, och enligt vår erfarenhet har det uppfattats såsom ett svårare straff än utan tjänstgöring. Det finnes tyvärr icke så få individer, som tycka, att det är ganska skönt att slippa tjänstgöring, och som icke äro vana vid att ha det så bra i vanliga fall och för vilka det hårda nattlägret, när det är förenat med att slippa tjänstgöring, egentligen icke utgör något så svårt straff.

Jag kan icke hjälpa, att för mig framstår såsom ett sannolikt resultat av det förslag, som nu föreligger, att fängelsestraffen komma att bli talrikare. Det är nämligen så, vilket också utskottet säger, att av oss militärer anses verkligen den stränga arresten såsom det enda medlet att ernå en eftertrycklig bestraffning, och detta omdöme grundar sig på en mycket lång erfarenhet.

Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.

(Forts.)

Det är mycket möjligt, att man i andra länder med en annan befolkning kan vinna andra erfarenheter, men tyvärr ha vi icke vunnit någon annan erfarenhet. Å andra sidan vill jag också erkänna, att det ju är möjligt, att denna stränga arrest på sina håll kanske använts om icke i onödan så i alla fall mera än vad som strängt taget kunnat behövas. Låt oss då göra sådana inskränkningar i detta straffs användning, som kunna anses befogade, men låt oss icke göra oss skyldiga till den överdriften att helt och hållet taga bort denna straffart.

Som sagt, jag kan icke finna annat än att, om man tar bort den stränga arresten, följderna blir, att man oftare får använda fängelsestraff. Och om man anser den stränga arresten för ett nesligt straff — en uppfattning, vilken jag får erkänna, att jag mött först i motionen, jag har aldrig mött den inom armén —, då är väl fängelsestraffet ännu nesligare, åtminstone står saken så för mig. Den stränga arresten är något, som stannar inom regementet, något som glömmas, när man lämnar detta, men fängelsestraffet utplånas icke så lätt. Jag kan således icke finna annat än att, om man tar bort den stränga arresten, bli fängelsestraffen flera, och straffen i viss mån inhumanare. Denna uppfattning grundar jag, mina herrar, på erfarenheter dels från de krigsrätter, i vilka jag suttit, dels från utövningen av bestraffningsrätten, ty jag kan i denna stund erinra mig icke så få fall, där jag säkerligen icke skulle biträtt ett domslut om disciplinstraff, därest detta disciplinstraff måst vara av så lindring art som arrest med hårt nattläger, men just därför att sträng arrest funnits, har jag kunnat biträda domslutet om disciplinstraff i stället för fängelsestraff.

Ur manskapets egen synpunkt skulle jag sålunda vilja påstå, att man bör bibehålla den stränga arresten, gärna omgjordad med vissa inskränkningar, så att den icke kan användas över hövan. Men därtill kommer, att det ur disciplinens synpunkt enligt min åsikt är nödvändigt att bibehålla den stränga arresten. Man skulle ju kunna tycka, att när man har strängare straff, d. v. s. fängelsestraff, så skulle man därigenom kunna upprätthålla disciplinen. Ja, mina herrar, lyckligtvis är för det övervägande flertalet fängelsestraffet ett strängare straff än den stränga arresten, men det finnes förhärdade individer och särskilt sådana, som redan stiftat bekantskap med fängelset, och för dem är ofta nog en ny bekantskap med fängelset icke lika avskräckande, som en ny bekantskap med den stränga arresten. Detta icke därför, att de på något sätt tagit skada av den stränga arresten, utan därför att den även för sådana individer innebär ett kännbart strafflidande och enligt erfarenhet ett kännbarare strafflidande än fängelsestraffet.

Utom det att den stränga arresten sålunda enligt min uppfattning har den fördelen av att innebära ett kännbart strafflidande, har den också fördelen av att vara ett disciplinstraff. Detta innebär, att detta straff kan följa tämligen omedelbart på förseelsen, något som ur disciplinsynpunkt icke är betydelselöst. Fängelsestraffet följer icke förrän efter klagotid — en månad van-

ligen —, det har sålunda icke samma disciplinerande betydelse för individen, som begått brottet, icke heller för kollektiviteten, truppen. Vidare kan man säga, att den stränga arresten därigenom, att detta kännbara straff kan åläggas av befälhavaren, har en disciplinär betydelse även i så måtto, att den disciplinära auktoriteten hos befälhavaren, som kan ålägga straffet, höjes.

*Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)*

Allt som allt: när vi nu väl alla äro ense om, att disciplin skall finnas inom armén — ty en armé utan disciplin är väl nätt upp det sämsta man kan tänka sig — när de, som skola handhava denna disciplin, och som ha erfarenhet om, huru denna disciplin skall upprätthållas, begära att få behålla den stränga arresten, när man mig veterligen icke kunnat påvisa att bibehållandet av denna straffart innebär något, som skadar, varför kunna vi icke då bibehålla denna straffart? Men om vi anse, att detta straff användes för mycket och onödigt, låt oss då sätta upp sådana villkor för dess användande, att det icke kommer att användas i onödan. Men varför övergå från den ena ytterligheten till den andra? Skola vi icke kunna finna en norm för användningen av detta straff, som enligt vad erfarenheten givit vid handen, visat sig innebära ett kännbart strafflidande även för dem, som icke fästa vidare avseende vid en del andra straffarter?

Herr talman! På grund av vad jag anfört kan jag icke annat än yrka bifall till reservationen. Jag tror, att det skulle vara olyckligt för disciplinen inom armén, om denna straffart helt och hållet skulle avskaffas.

Herr Persson i Norrköping: Herr talman! Det har framhållits av den siste ärade talaren, att han icke förrän i föreliggande motion skulle erfarit, att den stränga arresten skulle vara ett vanbedrande och vanärande straff. Men det framhålles ju redan av general Bildt i krigslagstiftningskommitténs betänkande, och det kommer naturligtvis med den uttolkning, som med åren straffets ändamål kommer att få, att allt mer och mer av de värnpliktiga anses vara ett vanärande och vanbedrande straff och därigenom nedtryckande, ty med mörkcellsstraffet förbindes ju uppfattningen av synnerlig grovhet, trotsighet och inarbetad vanart o. s. v. Var och en, som sålunda blir ådömd detta mörka arreststraff, kommer att anses som en synnerligen rå, grov och trotsig människa. Däri är det det vanärande, det nedtryckande i detta straff ligger.

Nu säger man, att detta straff bör bibehållas, då det är nödvändigt för att upprätthålla disciplinen bland dessa råa naturer. Den siste talaren erkände, ett detta cellstraff kan missbrukas, vilket han icke syntes vilja medgiva under principdebatten. Men jag vill erinra, att under år 1911 ådömdes icke mindre än 4,062 personer mörk arreststraff. Det skulle således finnas icke mindre än över 4,000 eller inemot denna siffra, ifall det varit personer, som undergått detta straff två eller flera gånger om året, som måste betraktas som förhärdade och synnerligen råa individer bland de värnpliktiga och det manskap, som det året fullgjorde sin tjänstgöringsskyldighet. När man så tar i betraktande, att utom dessa

Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

4,062 personer, som fingo undergå mörkcellsstraffet, var det 5,682 personer eller föga mer än 1,600 flera, som straffades med vaktarreststraff, så har man väl rätt att säga, att befälet i synnerligen hög grad har, om icke missbrukat, för att icke använda detta ord, så åtminstone brukat dessa »sex och åtta gröna», som det heter på militärspråket, och med den formulering, som utskottsreservanterna givit sitt förslag, skulle denna trafik kunna fortgå alltjämt. Enligt den siste talarens uttalande skulle detta mörkcellstraff, denna stränga arrest behövas bland annat för att, som han uttryckte sig, höja befälhavarens auktoritet. Om den uppfattningen är allmänt gängse bland de militära befälhavarna, så lär man icke kunna motse, att, om reservanternas uppfattning godkändes, detta straff skulle komma att väsentligt inskränkas. Det har vidare sagts, att ingen kunnat påvisa, att mörkcellsstraffet medfört någon skada, men det är icke längre än fjorton dagar sedan, då en notis gick igenom pressen av innehåll, att en person, som ådömts mörkt cellstraff, blivit sinnessjuk och måst uttagas och överföras till sjukhus. Det är ett exempel, som jag tycker är varnande nog.

Nu säger man, att läkareundersökning skall föregå. Det är nog så bra, men frågan är, om militärläkarne äro så utbildade på de psykiska sjukdomarnas område, att de kunna på ett något så när tillförlitligt sätt avgöra, huruvida de värnpliktiga kunna tåla detta mörkcellstraff eller icke. Det har framhållits, vilken jämmer det varit, när man velat avskaffa sådana stränga straffarter som prygelstraffet, vatten och brödstraffet o. s. v. All denna jämmer bottnar i den gamla, enligt min uppfattning felaktiga teorien, att straffet skall vara huvudsakligen avskräckande och hämnande. Man vill sålunda, att straffet skall vara så hårt som möjligt för att det skall kunna verka avskräckande och hämnande. Men det finnes ju en annan teori, som mer och mer brutit sig fram, nämligen att straffen skola finnas för att samhället må skyddas mot brottslingarne och dessutom för att dessa skola kunna uppfostras. Ingen lär väl inbilla sig, att dessa mörkcellstraff verka uppfostrande på hårda naturer, utan de göra dem nog ännu hårdare, ännu mera förbittrade och trotsiga både mot militärväsendet och mot militärbefälet, som ådömt desamma. Detta trots bottnar i mera djupgående, rent moraliska orsaker än man på militärt håll synes föreställa sig, och jag tror, att det skulle vara nyttigt, om man observerade detta i högre grad vid behandlingen av de värnpliktiga än som hittills varit fallet, då man mest litat på mörkcellstraffet och de stränga straffen i övrigt och mindre på välviljan mot det värnpliktiga manskapet och det andra fasta manskapet. Nu tror jag för mitt vidkommande icke, att det skärpta arreststraffet, d. v. s. vaktarrest skärpt med hårt nattläger, heller är av behovet påkallat. Det är därför som vi icke velat vara med om vare sig mörk arrest eller skärpt arrest. Ty det är sant, som det framhållits, att det skärpta arreststraffet verkar högst olika på olika individer; och man vill naturligtvis söka att ha sådana straff som verka möjligast lika på alla, som skola bestraffas. General

Bildt har ju dessutom starkt ironiserat över detta skärpta arreststraff. För mitt vidkommande tror jag, att detta straffs borttagande icke kan vara någon fara för disciplinen; men däremot vore det ett skattande åt den humanitet, som präglar den framåtgående kulturen, om man nu, då man skall omarbete dessa krigs-lagar, avskaffade såväl den stränga arresten som den skärpta ar-resten. Disciplinen kommer nog, när så behöves, att efter detta bli lika god bland manskapet, som den hittills varit, ty det mili-tära befälet torde väl rätt snart vänja sig vid att använda och lita till andra metoder än blott de avskräckande stränga och kroppsligt svåra straffen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till min och herr Lind-hagens reservation.

Herr Leander: Herr talman, mina herrar! Det förnämsta skälet, varför man nu vill bibehålla den stränga arresten, synes vara vad man finner här i reservationen, och som också av herr Akerman understrukits, nämligen att man vill hava något medel, som man kan beräkna vara effektivt gentemot vissa hårda och svårhanterliga element. Jag undrar dock och ber att särskilt få vända mig till herr Akerman med den frågan, huruvida man verk-ligen gjort den erfarenheten, att den mörka arresten verkat väl-görande på dessa element, och huruvida det visat sig, att de ge-nom detta straff böjas och låta avskräcka sig.

Vi hava här en statistik över antalet bestraffningar, där mörk arrest tillämpats; men det skulle också vara intressant att veta, huru många det är, som blivit ådömda detta straff mer än en gång, eller som, efter att hava undergått mörk arrest, sedan avstått från att begå nya förbrytelser. Man vet nu, att det är ett ganska stort antal, som ådömas denna bestraffning mer än en gång, som ådömas den två, tre gånger, något som generalstabschefen också vitsordar. Detta visar väl ändå, att straffet icke verkat avskräc-kande på dessa naturer och att de icke därav böjas, så att de avstå från att begå nya förbrytelser. Att de skulle mycket fästa sig vid straffets vanhedrande art, tror icke jag för min del, ty det tänka dessa ifrågavarande personer nog icke på. Men om de nu tilläventyrs skulle frukta den mörka arresten och vilja undgå den-samma, så hava de utvägar därtill, de behöva bara begå nya för-brytelser för att sålunda bli ådömda fängelse, i vilket fall arrest-straffet förvandlas. Jag tror, att icke så få fall finnas, där veder-börande verkligen handlat på detta sätt. Jag har själv erfarenhet om den saken. När därför nu reservanterna här påstå, att ett borttagande av detta straff skulle vara till men för de värnplik-tige, leda till att öka användandet av urbota straff, så kan man också säga, att ett bibehållande av den stränga arresten lätt kan medföra, att vederbörande göra sig skyldiga till nya förseelser eller till sådana svårare förbrytelser, att de bli ådömda urbota bestraffning.

Nu förefaller det av åtskilliga anföranden här, som om det

*Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)*

rent av skulle vara synd om manskapet, ifall man toge bort den mörka arresten. Men man behöver ju i detta fall icke alltför mycket beklaga dem, ty arreststraffet skall ju finnas kvar, fastän icke såsom mörk arrest, utan, som utskottet föreslår, såsom skärpt arrest. Man säger, att detta senare straff visat sig vara ineffektivt; men å andra sidan hör man, att det är ett ganska strängt straff, och det är till och med åtskilliga, som under enskilda samtal påstått, att det skulle vara värre än mörk arrest. Detta kan ju naturligtvis icke stämma med vartannat.

Man har också sagt, att detta straff, arrest med hårt nattläger, verkar så olika på olika naturer. Ja, vilket straff gör inte det? Det måtte väl även den mörka arresten göra, och det göra väl för övrigt även ubota frihetsstraff. Man kan väl inte få ett straff, som passar lika bra för alla.

Nu skall jag villigt medgiva, att man står rädlös inför dessa svårhanterliga element, och man vet inte vad man skall tillgripa för att komma till rätta med dem. Men säkert är i alla fall, såsom jag framhållit, att icke kommer man till rätta med dem genom den mörka arresten, det är jag viss om.

Herr justitieministern erinrade här på förmiddagen om, att det stått en strid inom honom mellan känslan och förnuftet; och man förstår så väl denna hans ställning. Herr statsrådet har ju måst taga hänsyn till alla parter; men då en riksdagsman ju äger att tala och rösta endast i enlighet med sin övertygelse och jag för min del är övertygad, att den mörka arresten icke har åsyftad verkan på dem, för vilka detta straff i främsta rummet är avsett, men den möjligheten i allt fall icke är utesluten, att en och annan kan taga skada i ett eller annat hänseende genom detta straff, samt då jag för övrigt byser den meningen att sådana, som äro tillgängliga för rättelse, lika gärna låta rätta sig genom skärpt arrest, d. v. s. arrest med hårt nattläger, så kan jag för min del icke finna, att straffformen mörk arrest behöver stå kvar i strafflagen för krigsmakten, utan ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet Hasselrot: Herr talman! Herr Schotte har till stöd för sin mening om lämpligheten av att borttaga mörk arrest åberopat, att då fråga på sin tid uppstod om borttagande av prygelstraffet, farhågor också uttalades för att disciplinen skulle brytas, samt att dessa farhågor sedermera visat sig ogrundade. Ja, jag vill erinra om, att var gång fråga uppstått om borttagande av ett strängt straff, det alltid har funnits åtskilliga personer, som opponerat sig däremot och på det livligaste varnat mot en dylik åtgärd samt i de bjärtaste färger utmålade de faror, som skulle följa av straffets borttagande, faror, som sedermera visat sig icke komma. Jag vill särskilt påminna om, att så var förhållandet, då spöstraffet skulle avskaffas, och på samma vis var det ifråga om vatten- och brödsstraffet. Men man får kanske dock akta sig för att härav draga

förhastade slutsatser. Herr Schottes logik tyckes vara, att bara man kan taga bort ett straff, så kan man också taga bort det närmast därintill liggande. Min älskvärde, fridsamme vän herr Lindhagens logik tycks vara, att om man kan taga bort ett straff, så kan man också ta bort ej blott det närmast därintill liggande utan också det närmast följande. Männe icke herr Lindhagens logik är lika stark som herr Schottes? Jag undrar dock om icke konsekvensen blir att man kan och bör taga bort alla straff; det finns nog intet straff, som ej är obehagligt. Men antag — för att använda ett exempel — att man står i närheten av en avgrund. Man kan taga ett steg framåt, ja kanske två eller tre, men fortsätter man, så stupar man otvivelaktigt till sist ned i djupet.

Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

Herr Sommelius: Herr talman! Här har hela dagen talats så mycket av jurister och jämte dem även av ett fåtal militärer om den strafflatitud, som kan vara lämplig för den föreslagna nya krigslagstiftningen. Det har talats så mycket om den stora frågan, huruvida strafflatituden skall vara mörk arrest eller icke mörk arrest. För mig, som varit åhörare här hela dagen och som icke tidigare deltagit i överläggningen, har det förefallit alldeles som om man skulle tro, att detta mörkarreststraff skulle tillämpas på hela svenska armén. Det är icke fallet. Icke en enda en inom kammaren har kommit på den tanken att påminna om, att svenska armén icke är så degenererad, att den i allmänhet behöver ett så strängt straff som det ifrågavarande, utan svenska armén, som består av landets bästa ungdom, är i allmänhet av den beskaffenhet, att den är plikttrogen och samvetsgrann och i stort sett icke alls i behov av det stränga straff, som betecknas genom mörk arrest. Mörk arrest är ett straff, som ålägges de sämre elementen, ett fåtal blott inom armén.

Nu uttalas här i allmänhet, att denna strafflatitud är alltför sträng. För min del tillåter jag mig säga, att jag icke anser densamma för sträng. Den behövs absolut för att åstadkomma den disciplin, som kräves för att vår armé skall vara i stånd att visa sig värdig de förhoppningar, vårt land ställer till densamma, och om man icke lyckas genomdriva den ifrågavarande strafflatituden här, är jag övertygad om, att hela den försvarsorganisation, som vi med så mycken möda försöka åstadkomma, ej skall bli effektiv.

Jag har härmed, herr talman, velat fästa uppmärksamheten på nödvändigheten av att icke underlåta att vid detta tillfälle göra vad som göras kan för att hävda disciplinen inom armén, och innan jag slutar mitt korta anförande, skall jag be att en gång få erinra om vad justitieministern tidigare i dag uttalat, då han sade: »Låt oss icke företaga något, som är ägnat att försvaga vårt försvar. Det enda värnet för vår yttre frihet är en god armé.»

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Månsson: Herr talman! Här hava flera talare velat
Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 63. 2

Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

göra gällande, att de som ådömas den hårda bestraffning, som mörk arrest utgör, äro, som herr Sommelius nyss formulerade sitt uttryck, »de sämre elementen». Jag tror icke, att det uttrycket är riktigt. De av oss, som ha någon närmare bekantskap med det militära livet, kunna nog draga sig till minnes en hel del fall, som förekommo, och personer, som man var tillsammans med under sin tjänstgöringstid. Man minns då mycket väl, att de, som hade mörk arrest, i regeln utgjorde en liten, liten grupp, som bestraffades oavbrutet, d. v. s. de voro inne med få veckors mellanrum i mörk arrest, så en tre, fyra, fem, sex veckor voro de lösa, så inne på mörk arrest och så undan för undan. Voro nu dessa personer kompaniets eller batteriets sämre element? Nej, de voro säkerligen i många avseenden och icke minst, när det gällde praktisk tjänstgöring, att räkna som fullt medelgoda soldater och till och med, kan jag säga, tillhörde de i många fall de duktigaste. Hur kunde det då komma sig, att de kommo så på kant med den militära rättvisan? Jag tvekar icke, om jag skulle avgöra frågan, att säga, att av tio fall det torde i minst sex varit befälets fel och då framför allt det yngre, underordnade befälets, och högst i fyra fall skulle jag säga att vågskålen tippade över, så att grundfelet låg hos den bestraffade. Dessa personer voro i de allra flesta fall självständiga, ärekära, duktiga unga män. Måhända voro de något uppslupna. Så förekom något, som man kallade förseeelse: de svarade t. ex. en korpral eller en konstapel och strax är det så, att denne man, som kanske icke är van att befalla, utan bara att befallas, brusar upp, använder sin nyvordna myndighet till anmälan, och så är det majorsförhör och så kommer det vaktarrest. De finna sig orättvist behandlade. Det blir i anledning därav samma historia på nytt. När de komma ut övergå de måhända till rena våldsdåd: krigsrätt, mörk arrest, och sedan rulla deras öden vidare: krigsrätt, mörk arrest, fri en tid, krigsrätt, mörk arrest till och med fullständig utstraffning.

Framför allt tror jag, att i flottan sådana fall icke äro så sällsynta, men de förekomma nog även vid andra kårer. Skulden ligger här hos ett oförståndigt underbefäl, som genom att på oförståndigt sätt använda en måhända för tre eller fyra dagar sedan erhållen myndighet missbruka den, utmana och hota denna ärekära, känsliga ungdom, som icke är van att kuschas och icke vill kuschas, som vill göra sin plikt men icke krypa. Så bli dessa misshandlade ungdomar inom kort utbildade till vad neapolitanerna kalla en »hedersjohan», d. v. s. en som för jämnan är i konflikt med rättvisan. De fortsätta sedan på det sättet ganska ofta även ute i det civila livet. De ha med andra ord rent av blivit fördärvade vid regementet i stället för uppfostrade och fördärvade på grund av vad jag nyss sagt.

Vägen till bättre förhållanden går efter min mening, på detta område, inom det militära livet som på så många andra, genom ett bättre urval av dem, som taga fast anställning, varigenom man får bättre urval av underbefäl, varigenom man får bättre urval

till underofficerare och officerare och varigenom man i dessa ställningar får män, som känna manskapet och icke bara sådana som gå från sin bekväma våning i staden till kasernen, där man anser sig ha en samling löst pack att dragas med, som skall bibringas disciplin genom att klämmas efter — med anmälan, majorsförhör, krigsrätt, mörk arrest o. s. v., varefter man går till klubben och så dag för dag, undan för undan. Det är icke att uppfostra manskapet; mannen i befälsställning måste vara kamrat med manskapet, och det får icke bara vara ett *spelat* kamratskap, utan det skall vara ett *verkligt*. Då leder man deras äre känsla på en sund väg och får ett sundare uttryck för densamma än vad man får under andra förhållanden

Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

Herr *Molin* i Dombäcksmark instämde häruti.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner på: 1:o godkännande av utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf, 2:o bifall till den av herr Petersson i Lidingö villastad i fråga om paragrafen avgivna reservationen och 3:o bifall till det av herr Lindhagen under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen förklarade sig anse den under 2:o angivna nu hava flertalets röster för sig. Men även härom begärdes votering, i anledning varav först uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående 22 § i lagutskottets förevarande förslag till strafflag för krigsmakten antager yrkandet om bifall till den av herr Petersson i Lidingö villastad i fråga om denna § avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit det av herr Lindhagen under överläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen enligt denna voteringsproposition utvisade 77 ja, men 84 nej, vadan propositionen för huvudvoteringen erhöll följande av kammaren godkända lydelse:

Den, som vill, att kammaren godkänner 22 § i lagutskottets förevarande förslag till strafflag för krigsmakten, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

Vinner nej, har kammaren bifallit det av herr Lindhagen under överläggningen framställda yrkandet.

Huvudvoteringen utföll med 80 ja mot 62 nej; och hade kammaren alltså godkänt paragrafen med den av utskottet föreslagna avfattningen.

23—32 §§; *överskriften till 3 Kap.*; 33—47 §§; *överskriften till 4 Kap.*; *överskriften till första delen*; 48—61 §§ *med tillhörande kapitelöverskrift*; 62—72 §§.

Godkändes.

Härefter föredrogs 73 §; och yttrade därvid

Herr Staaff: Herr talman, mina herrar! På sätt herrarna kanske erinra sig tillät jag mig uti det första anförande jag i dag höll förklara, att jag ämnade framställa ett yrkande om en ändring uti motiveringen med avseende å denna paragraf, och jag föredrog också denna tilltänkta ändring av motiveringen.

Nu har jag emellertid efter samtal med lagutskottets ärade ordförande funnit, att det kan vara lika bra och måhända lämpligare att i stället be att få yrka återremiss av paragrafen under åberopande av vad jag yttrat uti mitt förra anförande. Jag ber alltså, herr talman, att få yrka återremiss av paragrafen.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gav propositioner först på godkännande av utskottets förslag till avfattning av förevarande paragraf samt vidare på bifall till yrkandet om paragrafens återremitterande till utskottet för ny behandling; och beslöt kammaren att till utskottet återförvisa paragrafen.

74 och 75 §§; *överskriften till 6 Kap.*; 76—78 §§.

Godkändes.

79 § föredrogs härpå. Därvid yttrade

Herr Staaff: Herr talman! Av liknande anledning som vid den föregående paragrafen skall jag hemställa om återremiss även i detta fall med hänvisning till vad jag tillät mig yttra i mitt första anförande.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen framställda propositioner i ämnet beslöt kammaren återförvisa paragrafen till utskottet för ny behandling.

80—95 §§.

Godkändes.

Sedan 96 § nu föredragits, begärdes ordet av

Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.

(Forts.)

Herr Åkerman i Stockholm, som yttrade: Herr talman! Visserligen vet jag ju, att det icke tjänar mycket till att taga till orda gent emot ett enigt lagutskott, i all synnerhet nu, då herr justieministern sagt, att han med jämnmot finner sig i, att § 97 i Kungl. Maj:ts förslag utgår.

Jag kan i alla fall icke alldeles stillatigande låta den paragrafen utgå. Jag är nämligen av den åsikten, att det är mycket skadligt, att militärbefälet utan vidare får vanvärda den aktning, som det av andra bör äga.

Som skäl för denna paragrafs borttagande har utskottet i huvudsak anfört två omständigheter. Beträffande den ena yttrar utskottet: »Mot anstötligt och ovärdigt uppförande i tjänsten lära nämligen nödiga korrektiv finnas i lagens övriga stadganden, och mot dylikt uppförande utom tjänsten torde vederbörande befälhavare kunna på grund av § 96 inskrida.» Den andra invändningen, som utskottet har mot denna paragraf är, att den »skulle kunna leda till obehörigt intrång från de överordnades sida vid de underordnades rent privata förhållanden».

Vad nu den sistnämnda invändningen beträffar tror jag, att man med god vilja skulle kunnat finna ett tillägg, som gjort det omöjligt för överordnade att på obehörigt sätt göra intrång i de underordnades rent privata förhållanden.

Vad åter angår det första skälet, kan jag icke finna annat än att genom borttagande av § 97 rätt så underliga förhållanden komma att skapas.

Det är ju så, att § 96 har sin huvudsakliga tillämpning dels under tjänstgöring och därmed likartade förhållanden, dels utom tjänsten, men då endast inom förläggnings- och garnisonsort, samt utom sådan ort, när vederbörande är klädd i uniform. Tillämpningen av paragrafen blir sålunda olika, om man befinner sig t. ex. i Uppsala, som är en förläggnings- och garnisonsort, eller i Södertälje, som icke är en förläggnings- eller garnisonsort. I Södertälje är paragrafen icke tillämplig annat än, om man är klädd i uniform, men i Uppsala har den tillämpning, även om vederbörande ej är iklädd uniform, emedan denna stad är förläggnings- och garnisonsort. Som ett välbehövt tillägg till denna § 96 har förut funnits § 97, som var tillämplig överallt, men den är nu borta.

Alldeles fränsett detta något egendomliga förhållande anser jag verkligen, att militärbefälets ställning såsom uppfostrare är av sådan betydelse, att likaväl som dylika bestämmelser finnas för lärare och präster, särskilt lärare, borde de även finnas för militärbefälet och detta så mycket hellre som ju detta till mycket stor del består av *ungt* folk.

Nu anses det, att bibehållandet av denna paragraf skulle kunna skapa några slags klassfördomar. Jag tror icke, att denna paragrafs bibehållande skulle kunna verka i den riktningen lika litet

Ang. strafflag för krigsmakten m. m. (Forts.) som motsvarande bestämmelser skapat klassfördomar inom lärarekåren. Finnas dylika fördomar inom militärbefälet, vilket jag bestrider, så sannerligen de äro beroende på denna paragraf i strafflagen utan på helt andra orsaker.

Herr talman! Gent emot det eniga lagutskottet och då herr justitieministern funnit sig med jämnmot i paragrafens borttagande, skall jag icke upptaga tiden med något yrkande.

Vidare anfördes ej. Paragrafen godkändes.

97 §; överskriften till 7 Kap.; 98—132 §§ med tillhörande kapitelöverskrifter; överskriften till andra delen; 133—183 §§ med tillhörande överskrifter; 184—209 §§ med tillhörande kapitelöverskrifter.

Godkändes.

210 §.

Utskottet föreslog följande avfattning av paragrafen

210 §.

För mindre förseelser och fel mot militär tukt och ordning, må, på sätt och i den ordning av Konungen närmare förordnas, i stället för disciplinär bestraffning såsom tillrättavisning användas:

a) varning, meddelad enskilt eller i närvaro av några den felaktiges överordnade eller med honom likställda;

b) vägran, ombord å fartyg, av landpermission för viss bestämd tid, högst trettio dagar, eller för högst sex landpermissionsdagar; samt, för manskap dessutom:

c) åläggande för visst antal gånger, högst sex, eller för viss bestämd tid, högst femton dagar, att utom vanlig ordning förrätta handräkningsarbeten;

d) vaktgöring, högst tre gånger, utom vanlig ordning;

e) förbud att under viss bestämd tid, högst femton dagar, vistas utom kasernområde, läger eller däremot svarande område eller åt kompani eller likställt truppförband upplåten del av dylikt område; och

f) mistning av dagavlönning eller avlöningstillägg till ett sammanlagt belopp av högst fyra kronor.

Tillrättavisning, varom nu är sagt, må ej användas av mer än ett slag för samma förseelse eller fel, ej heller tillrättavisning, varom i c) och d) förmåles, i något fall så användas, att genom överansträngning eller annan orsak men för den felaktiges hälsa och tjänstbarhet därav kommer.

Om tillrättavisningar, som få användas för barn, vilka ej fyllt femton år, därom förordnar Konungen.

I fråga om denna paragraf hade reservationer avgivits:
 av herrar *Alexanderson, Sterner, Hult, Lindhagen, Petersson* i
 Södertälje, *Schotte, Persson* i Norrköping och *Olsson* i See, vilka yr-
 kat, att paragrafen måtte antagas med följande lydelse:

Ang. strafflag
 för krigsmak-
 ten m. m.
 (Forts.)

210 §.

För mindre — — (lika med utskottet) — — — för manskap
 dessutom c) förbud att under — — (lika med utskottet under e) —
 — — dylikt område.

Tillrättavisning — — — för samma förseelse eller fel.

Om tillrättavisningar — — — Konungen;

av herr *Lindhagen*, som ansett att rätt bort medgivas till kla-
 gan över tillrättavisning; samt
 av herr *Persson* i Norrköping.

Efter föredragning av paragrafen lämnade herr talmannen or-
 det till

Herr *Staaß* som anförde: Herr talman! Under åberopande
 av vad jag i mitt första anförande tillät mig framhålla beträf-
 fande frågan om tillrättavisningar, tillåter jag mig nu hemställa
 om bifall till den av herr *Alexanderson* m. fl. vid denna punkt
 avgivna reservationen, dock med den ändringen, att efter det stycke,
 som slutar med orden: »för samma förseelse eller fel» och före det
 stycke, som börjar med orden: »Om tillrättavisningar» må inskju-
 tas i enlighet med det till lagrådet remitterade förslaget följande
 stycke: »Ej må tillrättavisning meddelas någon, med mindre än
 att han på tillfrågan förklarar sig icke påkalla bedömande i den
 ordning, som för disciplinmål är stadgad.»

Härpå yttrade:

Herr *Persson* i Norrköping: Herr talman! Under denna
 paragraf, där jag nu har instämt i den reservation, som herr
Alexanderson avgivit, ha därjämte antecknats reservationer dels
 av herr *Lindhagen*, som ansett, att rätt bort medgivas till klagan
 över tillrättavisning, och dels av mig, som icke i detta stycke
 kunnat vara enig med herr *Lindhagen*, utan inom utskottet yrkat
 bifall just till det förslag, som herr *Staaß* framställt, nämligen
 att den, som får tillrättavisning, skall ha rätt att välja mellan
 mottagande av tillrättavisningen eller att saken skall behandlas
 på sätt vanliga disciplinmål behandlas. Och jag har reserverat
 mig inom utskottet just därför, att jag har erfarenhet från den
 tid jag exerceerade beväring, hurusom man, när man har en kitslig
 kompanibefälhavare eller skvadronbefälhavare — jag var kavalle-
 rist — vilka i detta fall skola utdela tillrättavisningen, tio gån-
 ger hellre vill låta sin sak gå till ordentlig bestraffning, om sådan
 kan följa, eller i varje fall gå till högre befäl, till en rättvis man,

Ang. strafflag för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

än man vill låta sin rättskänsla kränkas av en orättvis tillrättavising av närmaste befäl.

Det är så olika. I det kompani, som har en hygglig befälhavare, utdelas tillrättavisingar med sparsamhet, omsorg och förstånd, men det kompani, som har en kitslig kompanibefälhavare, kommer ut för raka motsatsen. Man bör få välja: är ni nöjd eller vill ni låta saken gå till disciplinmåls vanliga behandling; ja eller nej?

På grund av vad jag sålunda anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till herr Staafts förslag.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Hasselrot: Herr talman! Jag skall be att få instämma med herr Staaft, såvitt han yrkar, att ur förslaget måtte utgå mom. d) och f), nämligen »vaktgöring, högst tre gånger, utom vanlig ordning» samt »mistning av dagavlönning eller avlöningstillägg till ett sammanlagt belopp av högst fyra kronor». Beträffande tillrättavisingen »vaktgöring, högst tre gånger, utom vanlig ordning» finner jag den vara en olämplig tillrättavising. Det kan icke undvikas, att manskapet får en oriktig uppfattning om vaktgöringen, om den såsom straffmedel användes mot de minst pålitliga. Beträffande tillrättavisingen »mistning av dagavlönning eller avlöningstillägg till ett sammanlagt belopp av högst fyra kronor» anser jag, såsom i propositionen framhållits, att även detta är en olämplig tillrättavising. Den synes till karaktären icke vara annat än ett bötesstraff, och meningarna böra, synes mig, icke vara delade därom, att det är principiellt viktigt att pålägga en person ett sådant straff, utan att han får rättighet att föra klagan hos krigsrätt.

Däremot kan jag icke instämma med herr Staaft, såvitt han yrkade uteslutning av mom. c) »åläggande för visst antal gånger, högst sex, eller för viss bestämd tid, högst femton dagar, att utom vanlig ordning förrätta handräckningsarbeten». Denna min uppfattning stöder jag därpå, att om detta moment uteslötes, skulle det på vissa ställen icke stå vederbörande befäl någon art av tillrättavising till buds.

Herr Åkerman i Stockholm: Herr talman! Gent emot herr justitieministern ber jag få anföra, att det vore beklagligt, om de två slag av tillrättavisingar, som utskottet förordat utöver Kungl. Maj:ts förslag, nämligen vaktgöring utom vanlig ordning och mistning av dagavlönning, skulle borttagas. Det är så, att den förra av dessa ganska ofta användes just såsom tillrättavising för försummelse på vakt och jag kan icke finna annat än att den är fullt i sin ordning. Nu är det tyvärr så, att ett av de fel, som vidlåda vår armé, är en viss ouppmärksamhet på vakt. Det ha vi i krigstid haft skada av. Och ouppmärksamhet vid bevakning är något, som många gånger under våra stora fälttjänstövningar kritiserats av vederbörande. Det måtte vara något, som ligger i vår natur. Att bibehålla en

särskild tillrättavisning för fel just under vakttjänstgöring kan jag därför icke finna annat än riktigt.

Nu säger man, att vaktgöringen skall vara en militär honnörstjänstgöring. Det låter vackert, men så betraktas den sannerligen icke och icke heller kommer den att betraktas så, även om vi taga bort vaktgöring utom vanlig ordning såsom tillrättavisning.

Beträffande tillrättavisningen »mistning av dagavlöning» får jag erkänna, att jag är mindre positiv i mitt yrkande, men även den har visat sig välgörande att ha, ty den kan med fördel användas mot sådana individer, som använda sina pengar till inköp av spritdrycker. Den kommer jämförelsevis sällan till användning, men användes som sagt ibland med fördel.

På grund av vad jag sålunda anført, ber jag, herr talman, att få yrka, att dessa tillrättavisningar i enlighet med utskottets förslag måtte kvarstå.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Dessa tillrättavisningar ha varit föremål för olika omdömen från olika håll, även ibland militärer. Å ena sidan har man gjort gällande, att de äro ett nödvändigt medel att upprätthålla disciplinen. Man har särskilt pekat på, att det är nödvändigt, att kompanicheferna ha ett dylikt medel, varigenom de kunna snabbt ingripa mot mindre forseelser och hindra dem att sprida sig vidare, varjämte den starka samhörighetskänslan inom kompaniet skulle medföra, att bestraffningarna verkade gott även på den felandes kamrater. Där man av dessa skäl sätter högt värde på tillrättavisningarna har man velat införa så många slag av dem som möjligt. Å andra sidan har man sagt, att tillrättavisningarna, därför att de icke äro bundna vid vissa former och icke kunna överklagas, äro ägnade att lätt kunna missbrukas. Den, som särskilt förfäktat den sistnämnda meningen, har varit generalstabschefen Bildt, som i en reservation vid krigslagstiftningskommitténs betänkande erinrat om, att medan en regementschef icke kan ålägga en enda dags arrest utan föregående förhör och med möjlighet till överklagande, så kunna däremot officerare med mindre erfarenhet och omdömesförmåga utan motsvarande garanti mot missbruk ålägga mycket känbarare tillrättavisningar. Generalstabschefen ansåg därför, att dessa tillrättavisningar i själva verket vore farliga för krigstukten, varför de borde avskaffas och ersättas med disciplinstraff.

Nu har utskottet, såsom herrarna finna, i valet mellan dessa båda ståndpunkter, som jag i korthet antytt, helt och hållet anslutit sig till den förstnämnda ståndpunkten. Utskottet anser tillrättavisningarna oumbärliga och vill ha så många slag som möjligt av dem, nämligen icke blott de fyra, som upptagits i Kungl. Maj:ts förslag, utan dessutom tre andra: förbud att vistas utom viss åt kompaniet anvisad del av kasernområde, åläggande av straffvaktgöring och förlust av dagavlöning.

Vi reservanter ha i denna punkt icke kunnat följa utskottet. Vi ha icke ansett oss kunna gå så långt som att alldeles avskaffa

Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

tillrättavisningarna. Vi ha nämligen funnit oss nödsakade att taga hänsyn till den av många militära myndigheter och även av den ärade motionären herr Åkerman betonade nödvändigheten av att kunna snabbt ingripa mot smärre förseelser inom ett kompani. Vi ha därför gått med på att bibehålla tillrättavisningarna. Men vi ha på samma gång icke kunnat blunda för de starka betänkligheter mot dessa straff, som särskilt generalstabschefen gjort gällande, och då vi funnit, att missbruk av tillrättavisningarna i synnerhet äro att befara vid vissa slag av dem, hava vi stannat vid att föreslå inskränkningar i vissa avseenden av de tillrättavisningar, som få förekomma.

Vi ha sålunda ansett, att man kan stryka de båda sista slagen av tillrättavisningar, som utskottet föreslagit, nämligen förlust av dagavlöning och straffvakt, och dessutom ha vi vågat oss på att stryka förslaget om åläggande av extra handräckning såsom tillrättavisning, som även förekommer i Kungl. Maj:ts förslag.

Till stöd för detta vårt förslag åberopa vi de skäl, som av generalstabschefen anförts för hans mot krigslagstiftningskommitténs betänkande avgivna reservation. Vad sålunda först åläggandet av extra handräckning beträffar, torde det nog förhålla sig så, som i nämnda reservation framhålles, eller att flertalet av de förseelser, som kunna träffas av tillrättavisningar, bero på bristande uppmärksamhet och vakenhet. Vid sådant förhållande måste det synas irrationellt att ådöma den felande ökad handräckningsskyldighet varigenom hans trötthet och slöhet ytterligare ökas.

Vad vidare vakttjänstgöringen beträffar, sade den föregående talaren, att han icke märkt, att den betraktades såsom en honnörs-sak. Ja, jag kan icke annat än mot honom återigen spela ut generalstabschefen, som påstår, att det av ålder uppfattats såsom ett förtroendeuppdrag att göra vakttjänstgöring. Det är icke riktigt, att den åsikten grumlås, vilket man gör, om man använder vaktgöringen såsom tillrättavisning.

Vad förlust av dagavlöning angår, har herr justitieministern redan erinrat om olämpligheten av att upptaga den i lagen såsom tillrättavisning, då den ju egentligen är ett bötesstraff.

Jag har sagt detta för att därmed söka visa, att reservanternas förslag i denna punkt är ett verkligt medlingsförslag, att det stöder sig på sakliga skäl och att till förmån för detsamma kan åberopas en mycket stark militär auktoritet, nämligen generalstabschefens, delvis även en mycket stark juridisk auktoritet, nämligen krigshovrättens, och en både juridiskt och militärist stark auktoritet, nämligen den nuvarande regeringens. Jag föreställer mig alltså, att kammaren med gott samvete kan biträda reservationen.

Nu har herr Staaff föreslagit ett litet tillägg. Han har upptagit det förslag, som fanns i det år 1913 till lagrådet remitterade förslaget och som gick ut på att till undvikande av möjligheten till missbruk den, som av kompanichefen ådömes tillrättavisning, skulle äga rätt att välja mellan att underkasta sig denna till-

rättavisning och att få saken behandlad såsom disciplinmål d. v. s. *Ang. strafflag för krigsmakten m. m.* riskera disciplinärbesträffning. För min del har jag intet att invända mot detta tillägg.

(Forts.)

Herr Petersson i Lidingö villastad: Herr talman! Jag skall endast vända mig mot det tillägg till paragrafen, som den förre talaren sist påyrkade och som innebär att en tillrättavisning icke får tilldelas en underlydande, utan att befälhavaren först frågat denne, huruvida han åtnöjes med sådan bestraffning eller hellre vill att saken skall hänskjutas till behandling i den ordning som för disciplinmål är stadgad. Den bestämmelsen förekom, som jag tror herr Staaß nämnde, i det till lagrådet remitterade förslaget. Lagrådet gjorde anmärkning häremot och den befanns vara så befogad, att bestämmelsen uteslöts ur den kungl. propositionen. Den anmärkningen synes mig vara tillräckligt väl grundad för att motivera, att lagbestämmelsen fortfarande icke intages i lagen. Lagrådet säger nämligen att »denna bestämmelse måste betecknas såsom ett psykologiskt missgrepp». »Skall något gott vinnas av tillrättavisningsrätten, måste dess utövare få handla på grund av lagens bud och icke vara hänvisade till utverkande av ett medgivande från den felandes sida. Kompanibefälhavarens auktoritet skulle vid den föreslagna anordningen helt visst tillspilogivas.» Detta är otvivelaktigt riktigt, och med en dylik anordning skulle hela tillrättavisningsinstitutet förlora nära nog allt värde. Det är också den militära uppfattningen, att med en dylik föreskrift varda tillrättavisningarna i det närmaste utan betydelse såsom disciplinärt medel och komma icke att av befälhavaren användas i nämnvärd grad.

Men, mina herrar, nu är det så, att dessa tillrättavisningar ha en ganska stor betydelse såsom ett disciplinärt medel och äro lämpliga särskilt ur de värnpliktigas egen synpunkt. Det är nämligen så, att genom tillrättavisningar inom kompaniet det vill säga inom en jämförelsevis liten och sluten krets, kunna en del smärre oarter rättas till, utan att den felande därav har någon annan olägenhet än den, som ligger i själva tillrättavisningen. Men ordnas saken så, att tillrättavisningarna ej komma till användning, så blir ovillkorligen följden den att en mängd av de förseelser, som nu försonats genom en tillrättavisning, i stället komma att anmälas till bestraffning hos befälhavaren och då bli belagda med disciplinärt straff. Detta åter antecknas i straffjournal och ligger sedermera vederbörande till last, om han begär en ny förseelse. Detta kan då föranleda straffökning eller straffskärpning.

Jag tror verkligen, att, om man rätt bedömer denna sak, så är det ur manskapets egen synpunkt fördelaktigt, att den bestämmelse utgår, som herr Staaß här vill ha införd.

I avseende på själva tillrättavisningarnas art, antalet av dem m. m. har jag endast att återropa utskottsutlåtandet, vilket jag därutinnan biträtt, jämte det yttrande, som avgivits av herr Åker-

Ang. strafflag för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

man. Jag skall icke upprepa de skäl, han anfört, men de synas mig fullt bärande för min ståndpunkt i denna fråga. Med anledning härav tillåter jag mig att yrka bifall till utskottets hemställan oförändrad.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Hasselrot: Herr talman! I mitt sista anförande kom jag icke att yttra mig särskilt över det av herr Staaff påyrkade tillägget till ifrågavarande lagrum. Jag anser mig därför böra meddela, att jag härutinnan i alla delar instämmer i vad lagutskottets ärade ordförande anfört.

Herr Staaff: Gent emot både herr justitieministern, lagutskottets ärade ordförande och den militära uppfattningen nödgas jag vidhålla min åsikt. Man måste ju komma ihåg, att disciplinstraffen dock äro strängare än dessa tillrättavisningar — det är ju meningen, att så skall vara, och så är ju även förhållandet. Under sådana omständigheter bör det ju vara klart, att den av manskapet, som kan komma att drabbas av eller hotas med en sådan tillrättavisning, han begär väl inte i onödan att i stället bli underkastad det disciplinära förfarandet, utan ifall han vet med sig, att han har gjort vad det är fråga om, och att han således icke lider annat än en fullkomligt riktig påföljd genom tillrättavisningen, så blir det nog så, att han utan vidare godtager den. Jag kan icke heller finna, att den omständigheten, att man bereder honom en viss valrätt, kan nedsätta befälhavarens auktoritet. I fall han begagnar sig av denna valrätt och begär att i stället bli underkastad disciplinärt förfarande med äventyr också att bli underkastad disciplinstraff och han sedan verkligen blir disciplinärt straffad, så är det klart, att befälhavarens auktoritet icke kan lida det minsta därav. Om han återigen icke blir bestraffad, om det finnes, att han haft rätt, att hans rättskänsla således med fog föranlett honom att hellre än att taga en lindrig tillrättavisning underkasta sig en undersökning, huruvida han verkligen gjort sig skyldig till det förfarande, som anses felaktigt, så minskas kanske i det fallet befälhavarens auktoritet. Men det är ju alldeles i sin ordning. Varje ämbetsman civil som militär måste underkasta sig att få orätt, om han har orätt, det kan nu icke hjälpas.

Jag ber ännu en gång få för kammaren påpeka, huru betydelsefullt det är att få en sådan tillsats, som jag föreslagit. Man drar in även dessa tillrättavisningar under det rättsliga. Man upphäver därigenom godtycket och ger möjlighet till att alla de fel och tillvitelser för fel, som kunna göras mot manskapet, kunna komma under den rättsliga, låt vara mycket summariska proceduren. Jag påpekar också, att detta är alldeles särskilt viktigt, då det här icke blott är fråga om pojkar och ynglingar, utan om vuxna och mogna män. Ty detta kommer att gälla om alla värnpliktiga och värnplikten går ju upp till 40-års åldern.

Herr Herlitz: Om jag rätt uppfattat de gjorda yrkandena, så förhåller det sig så, att den som önskar rösta för både bibehållande av mom. c), nämligen åläggande av extra handräkningsarbeten, och herr Staaffs förslag, har icke tillfälle att få avgiva sin röst. Då jag nu för min del icke funnit giltiga skäl anförda för borttagande av mom. c) och sålunda icke funnit, att reservanterna anført giltiga skäl för borttagande av mom. c) om åläggande av extra handräkningsarbeten, men då jag å andra sidan har sympatier för det av herr Staaff föreslagna tillägget, så ber jag, herr talman, att få framställa yrkande om bifall till herr Staaffs förslag med återupptagande av mom. c) i utskottets förslag, vid vilket förhållande mom. c) enligt herr Staaffs förslag torde betecknas som mom. d).

*Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)*

Herr Persson i Norrköping: Herr talman! Beträffande mom. c), som synes vara dunkelt för åtskilliga, vill jag framhålla, att det icke gärna kan vara rimligt, att man genom bibehållande av detta moment i det nuvarande förslaget skall återföra det gamla straffet, som bestod i kommendering till släpabete. Detta blir ej något annat, ty genom att man kan pålägga högst sex eller för visst bestämt fall högst 15 dagar att utom vanlig ordning förrätta handräkningsarbeten, så kan man faktiskt kommendera manskapet — och kan göra det i form av tillrättavisning — att t. ex. gå ut på fältet och verkställa grävning av vallar och andra dylika arbeten, som kallas för handräkningsarbeten, ty dessa innefatta icke blott kökshandräkning, sopning av kaserngården och dylikt, utan alla möjliga handräkningsarbeten som kompani- eller skvadronbefälhavaren kan kommendera till. Då jag är rädd för, att det skulle gå på det sättet här, så har jag icke kunnat vara med härom.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen till en början propositioner beträffande första stycket av förevarande paragraf, nämligen på: 1:o) godkännande av utskottets förslag till lydelse av nämnda stycke, 2:o) godkännande av samma förslag med den ändring, som yrkats i den av herr Alexanderson m. fl. avgivna reservationen samt 3:o) bifall till det av herr Herlitz under överläggningen gjorda yrkandet; och godkände kammaren stycket med den lydelse, som föreslagits i herr Alexandersons m. fl. reservation.

Vidare gav herr talmannen beträffande återstående delar av ifrågavarande paragraf propositioner först på godkännande av utskottets förslag samt därefter på bifall till det av herr Staaff under överläggningen framställda yrkandet; och fattade kammaren beslut i överensstämmelse med sistnämnda proposition.

Överskriften till 21 Kap.: överskriften till fjärde delen; lagförslagets rubrik.

Godkändes.

Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

Förslaget till lag om krigsdomstolar och rättegången därstädes.

Efter föredragning av 1 § yttrade

Herr Persson i Norrköping: Herr talman! Vi ha tillåtit oss att vid denna paragraf avgiva en reservation, i vilken vi yrka bifall till den av herr Lindhagen och mig väckta motionen om upphävandet av krigsdomstolarna i fredstid.

Jag ber att få säga, att jag anser, att det nog med litet god vilja skulle ha lyckats lagutskottet att med hjälp av tillgängliga krafter göra de lagändringar, som varit erforderliga i sådant syfte. Jag ber att få erinra därom, att det knappast från något håll anförts några egentliga skäl mot att lägga krigsrättsmålen under civil domstol. Det har tvärtom från nästan alla håll sagts, att detta naturligtvis skulle vara det bästa, om det icke stötte på de tekniska svårigheter, som för närvarande därvidlag sägas vara tillfinnandes. Dessa svårigheter skulle bestå däri, att man icke lämpligen kan lägga dessa krigsrättsmål under rådhusrätterna, och icke heller under häradsrätterna, vilka senare ju sammanträda mindre ofta. Jag tror emellertid, att dessa svårigheter givetvis skulle ha kunnat övervinnas, om viljan hade varit god. Beträffande rådhusrätterna har man anført, att de i vissa fall skulle vara mindre kvalificerade och mindre goda och därför icke fullt lämpliga att avdöma dessa militära mål av olika slag. Men kunna dessa rådhusrätter vara tillräckligt goda för de civila målen, så böra de väl också räcka till för de militära, ty dessa kunna väl icke anses ha någon företrädesrätt, någon första klassens rang framför de, civila mål, som avgöras vid dessa domstolar, och för vilkas avgöranden de civila medborgarna få böja sig. För övrigt, skulle i vissa fall dessa rådhusrätter verkligen icke vara tillräckligt kvalificerade, så får man väl göra dem mer kvalificerade. Emellertid tror jag nästan, att detta egentligen endast är ett svepskäl.

Såsom ett skäl mot att lägga krigsrättsmålen under rådhusrätterna har även anförts, att regementena ofta ligga på landsbygden, ehuru i närheten av städer, och då skulle ingen kunna tvinga dessa rådhusrätter att upptaga de militära målen. Detta torde väl emellertid låta sig göra. För varje ny lag, som stiftas, få ju vederbörande domstolar upptaga de nya mål, som bli en följd av densamma.

För att nu icke vidare förlänga debatten ber jag, herr talman, att endast få yrka avslag å utskottets förslag och bifall till den vid paragrafen fögade reservationen.

Vidare anfördes ej. Sedan herr talmannen framställt propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till lydelse av föresvarande paragraf, dels ock på avslag å hela det föreliggande lagförslaget, godkände kammaren utskottets förslag till paragrafens avfattning.

2—4 §§; överskriften till 1 Kap.; 5—7 §§.

Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

Godkändes.

8 §.

Kungl. Maj:t hade föreslagit, att paragrafen skulle erhålla denna lydelse:

8 §.

Militära ledamöter i krigsrätt, som i detta kapitel avses, äro, där ej annat av 12 § föränledes:

- a) i mål mot generalsperson eller flaggman: en generalsperson eller en flaggman och en officer av överstes eller kommandörs grad;
- b) i mål mot regementsofficer: två regementsofficerare, av vilka åtminstone den ene bör hava överstes eller kommandörs grad;
- c) i mål mot officer av kaptens eller lägre grad, underofficer eller någon av manskapet ävensom i mål, som ej rör åtal mot viss person: två officerare av kaptens grad.

Äro i ett och samma mål de tilltalade av skilda grader, bestämmes rättens sammansättning med hänsyn till den av de tilltalade, som har högsta graden.

I den av herrar *Lindhagen* och *Persson* i Norrköping väckta motionen hade ifrågasatts, huruvida det vore riktigt att, såsom skett i 8 § c), avbryta den tidigare i paragrafen tillämpade grundsatsen, att tilltalad vid krigsrätt borde dömas åtminstone av någon bland sina likar.

Utskottet tillstyrkte följande lydelse av paragrafen

8 §.

Militära ledamöter i krigsrätt, som i detta kapitel avses, äro, där ej annat av 12 § föränledes:

- a) i mål mot generalsperson eller flaggman: en generalsperson eller en flaggman och en officer av överstes eller kommandörs grad;
- b) i mål mot regementsofficer: två regementsofficerare, av vilka åtminstone den ene bör hava överstes eller kommandörs grad;
- c) i mål mot officer av kaptens eller lägre grad ävensom i mål, som ej rör åtal mot viss person: två officerare av kaptens grad.
- d) i mål mot underofficer eller någon av manskapet: en officer av kaptens grad samt en underofficer av fanjunkares eller likställd grad.

Äro i ett och samma mål de tilltalade av skilda grader, bestämmes rättens sammansättning med hänsyn till den av de tilltalade, som har högsta graden.

I avseende å denna paragraf hade reservationer avgivits:

av herr *Petersson* i Lidingö villastad, med vilken herr *L. J. K.*

Ang. strafflag för krigsmak-
ten m. m.

Larsson instämt och som hemställt att ifrågavarande paragraf måtte godkännas sådan den lydde i Kungl. Maj:ts förslag; samt

(Forts.)

av herrar *Lindhagen* och *Persson* i Norrköping, vilka förordat följande lydelse av första stycket d)

d) i mål mot underofficer eller någon av manskapet: dels en officer av kaptens grad och dels en underofficer eller, då målet gäller någon av manskapet, såvitt möjligt en av detta senare.

Sedan paragrafen föredragits anförde

Herr *Petersson* i *Lidingö* villastad: Herr talman! Jag har vid denna paragraf fogat en reservation, däri jag ansett att Kungl. Maj:ts förslag borde bifallas, och jag ber att med hänvisning till reservationen få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Herr *Holmdahl*: Herr talman! Jag kan i denna punkt icke följa lagutskottets ärade ordförande. Jag hyser nämligen den uppfattningen, att varken krigsrätternas auktoritet eller sakkunskapen inom desamma skulle lida av att i vissa fall underofficerare av högsta grad där finge taga säte och stämma. På grund av sin tjänsteställning komma dessa underofficerare i nära beröring med både underbefäl och manskap och känna därför väl till dem och deras personliga förhållanden. Jag anser det därför synnerligen lämpligt, att en underofficer av högsta grad får taga plats som bisittare i krigsrätt i sådana mål, som beröra underofficerare eller manskap. Ett avslag på utskottets hemställan skulle säkerligen av vår aktade underofficerskår betraktas antingen som ett underskattande av underofficerarnas duglighet eller som ett miss- troende mot deras vilja och förmåga att objektivt bedöma de mål, som komma under krigsrätts bedömande.

Jag ber därför för min del, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *Pettersson* i *Södertälje* instämde häruti.

Herr *Persson* i *Norrköping*: Utskottet har här ett litet steg tillmötesgått det krav, som framställts, att även krigsmän av lägre grad, d. v. s. underofficerare och manskap, skulle kunna få vara med och tjänstgöra som domare. Herr *Lindhagen* och jag ha ansett, att man gott kunde ha tagit ännu ett steg och icke stannat vid underofficerare av högsta grad. Jag ber att få erinra om, att i nästa paragraf omtalas, att chef för regemente och därmed likställt truppförband av armén liksom även stationsbefälhavare ha att för varje år utse de militära ledamöterna i krigsdomstolarna. Genom den lagbestämmelse, som utskottet nu här föreslår, har man velat binda dessa chefers frihet så tillvida, att han bland underofficerarna endast får utse sådana av fanjunkares grad, ehuru det

kanske skulle kunna hända, att det på hela regementet icke finnes någon fanjunkare, som är speciellt lämplig för ändamålet eller i varje fall icke så lämplig, som till äventyrs en person av lägre grad, t. ex. en sergeant eller en korpral. Vi ha för vår del, som sagt, icke kunnat inse, varför man skulle stanna just vid underofficerare av högsta grad. Varför icke gå ett steg längre ned, ja, ända ned till manskapet i de fall, då den vanliga ålderskvalifikation, fyllda 25 år, är för handen? Man borde, synes det mig, kunna lämna dem, som utse de militära ledamöterna i domstolen, frihet att välja bland samtliga underofficerare och, enligt vårt förmenande, även bland manskapet. Därigenom skulle möjligheten bli större att få en så lämplig ledamot som möjligt vid sidan av de civila ledamöterna och den militära ledamot, som skall vara officer. På grund av denna vår uppfattning ha vi föreslagit, att det omtvistade stycket, moment d) i § 8, skall erhålla följande lydelse: »i mål mot underofficer eller någon av manskapet: dels en officer av kaptens grad och dels en underofficer eller, då målet gäller någon av manskapet, såvitt möjligt en av detta senare». Genom ett bifall till detta yrkande skulle man gå konsekvent fram hela vägen och icke stanna efter det lilla obetydliga steg, som utskottet tagit. Och då det även skulle innebära en akt av rättvisa och tillmötesgående mot allas berättigade krav, beder jag, herr talman, att få yrka bifall till vår reservation.

Herr Pettersson i Södertälje: Den siste ärade talaren vill, att de militära ledamöterna av krigsrätterna skola kunna tagas även bland manskapet. Detta skulle ju vara ett demokratiskt steg och så tillvida tilltalande, men genomförandet av en sådan anordning stöter på stora praktiska svårigheter, även om man anser den i och för sig berättigad. Det gäller beträffande civila domare, att ingen får antagas därtill utan att vara 25 år gammal, och givetvis vill man då gärna hålla på samma grundsats även vid utseendet av ledamöter i krigsrätt. Nu förhåller det sig ju emellertid så, att flertalet av dem, som tillhöra manskapet vid armén eller flottan, icke torde vara 25 år. Endast ett litet antal bland dem torde ha uppnått denna ålder, och till detta lilla antal skulle alltså vederbörande chefs valfrihet inskränkas, när det gäller att utse ledamot av krigsrätt av manskaps grad. Det kan tydligen icke vara en lämplig åtgärd att på så sätt inskränka valet till en liten krets av personer, bland vilka man icke kan vara säker påträffa någon, som är lämplig för uppdraget. Jag tror verkligen, att utskottet i detta fall träffat en riktig medelväg mellan den mening, som kommit till uttryck i herr Peterssons i Lidingö m. fl. reservation, och det yrkande, för vilket herr Persson i Norrköping talat.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Persson i Norrköping: Ja, men var detta en lämplig motivering, herr Pettersson i Södertälje, för yrkandet att inskränka

Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

valet till underofficerare av fanjunkares grad? Herr Pettersson i Södertälje sade, att ett bifall till vårt förslag skulle innebära, att vederbörande chefer skulle nödgas inskränka sitt val till ett litet antal personer bland manskapet och naturligtvis i konsekvens därmed även till ett litet antal bland underofficerarna, i ty att alla underofficerare icke äro 25 år gamla. Men så går herr Pettersson i Södertälje själv så långt i kringskärande av denna valfrihet, att han tager med endast fanjunkare, i stället för att utsträcka den till alla underofficerare och allt manskap, som fyllt 25 år. Om man vill ha så stor frihet som möjligt för befälhavaren att välja bland underofficerare och manskap för att söka få fram de bästa och för uppdraget lämpligaste, så bör man bifalla vårt förslag och icke utskottets, vilket innebär en inskränkning av sådan beskaffenhet, att endast ytterst få kunna komma i fråga,

Herr Petterssons i Södertälje yttrande utgjorde som sagt egentligen en stark motivering för vårt yrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner på: 1:o) godkännande av utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf, 2:o) godkännande av det förslag till paragrafens avfattning, som framställts i Kungl. Maj:ts proposition samt 3:o) godkännande av utskottets förslag med den ändring, som innefattades i den av herrar Lindhagen och Persson i Norrköping avgivna reservationen; och blev utskottets förslag till lydelse av paragrafen av kammaren godkänt.

9—15 §§; överskriften till 2 Kap.; 16—24 §§ med tillhörande kapitelöverskrift.

Godkändes.

För 25 och 26 §§ hade såväl utskottet som Kungl. Maj:t föreslagit denna lydelse

25 §.

Krigshovrätten är en vid Svea hovrätt bildad särskild avdelning. Den utgöres av presidenten i Svea hovrätt såsom ordförande, ett krigshovrättsråd och två militära ledamöter.

Krigshovrättsrådet utnämnes av Konungen.

Till militära ledamöter förordnas av Konungen för tre år i sänder två regementsofficerare av överstes eller kommandörs grad, tillhörande en armén och en marinen, samt en officer av generalitetet och en flaggman. De två sistnämnda skola i rätten tjänstgöra, då mål, däri generalsperson eller flaggman är tilltalad, där förekommer, och de två regementsofficerarne vid handläggning av övriga mål och ärenden.

Vidare förordnar Konungen likaledes för tre år i sänder en flaggman och en kommandör, vilka, då mål om förseelse vid fartygs manövrering eller navigering förekommer, skola inträda i krigshov-

rätten, den förre i stället för officeren av generalitetet och den senare i stället för den till armén hörande regementsofficeren.

För tid, som ovan är nämnd, förordnar Konungen tillika två officerare av regementsofficers grad, därav en från marinen, att, vid förfall för någon av de ledamöter i krigshovrätten förordnade regementsofficerarne, i hans ställe inträda i rätten.

Vid förfall för presidenten förordnar Konungen, på anmälan därom, en ledamot i Svea hovrätt att såsom ledamot biträda krigshovrätten.

Vad i denna § är sagt om presidenten i Svea hovrätt gälle ock om tillförordnad president, där han av Konungen förordnats att jämväl vara ordförande i krigshovrätten.

Vid förfall för ordföranden i krigshovrätten föres ordet av den främste civile ledamoten.

Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

26 §.

Då jämlikt 16 § fältskyllrätt inrättas vid krigsmakten eller någon del därav, skall ytterligare en regementsofficer av överstes eller kommandörs grad av Konungen förordnas att i mål, som fullföljas från fältskyllrätt eller röra åtal för i krigstid föröfvade förbrytelser, såsom militär ledamot tjänstgöra i krigshovrätten.

Ut i en vid dessa paragrafer avgiven reservation hade herr *Alexanderson*, med vilken herrar *Stärner*, *Hult*, *Pettersson* i Södertälje, *Schotte* och *Olsson* i See instämt, föreslagit, att riksdagen måtte för sin del besluta att 25 och 26 §§ i förslaget skulle erhålla följande lydelse:

25 §.

Krigshovrätten är en vid Svea hovrätt bildad särskild avdelning. Den utgöres av ordföranden å en av hovrättens divisioner såsom ordförande, två ledamöter i hovrätten såsom civila ledamöter och två militära ledamöter.

Till militära ledamöter — — — ärenden.

Vidare förordnar — — — regementsofficerare.

För tid — — — inträda i rätten.

26 §.

Vid förfall för ordföranden inträder ännu en ledamot i Svea hovrätt såsom ledamot i krigshovrätten. Ordet föres i detta fall av den främste civile ledamoten.

Efter föredragning av 25 § gav herr talmannen på begäran ordet till

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet *Hasselrot*, som anförde: Herr talman, mina herrar! Enligt Kungl. Maj:ts förslag skall andra instansen i krigsrättsmål bestå av presidenten

Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.

(Forts.)

i Svea hovrätt, krigshovrättsrådet samt två militära ledamöter. Enligt reservationen skulle krigsrättsmålen i andra instans handläggas av en av hovrättens vanliga divisioner, — här dock endast tre ledamöter, nämligen ordföranden och två andra hovrättsledamöter — och därjämte två militära ledamöter. Till stöd för reservationen har anförts, att det vore att befara, att om presidenten skulle nödgas sysselsätta sig med krigsrättsmålen, han skulle bli hindrad att fullgöra sin egentliga uppgift att leda och övervaka hovrättens arbete. För min del tror jag emellertid, att detta skäl grundar sig på en överskattning av presidentens arbetsbörda och en underskattning av presidentens arbetsförmåga. Med kännedom om de utmärkt framstående män, som hittills varit presidenter i Svea hovrätt och allt det goda de utträttat för hovrätten och rättskipningen, tror jag icke, att man behöver hysa minsta tvivel om, att även de, som framdeles få äran att bli presidenter i Svea hovrätt, skola på fullt tillfredsställande sätt fullgöra sin huvudsakliga uppgift, även om de bliva nödsakade att några timmar i veckan ägna sin skarpsinnighet åt krigsrättsmål. Detta är visst. Lika visst är också, att enligt reservationen den civila sakkunskapen blir sämre representerad än enligt Kungl. Maj:ts förslag. Jag ber att få erinra om, att hovrättens ledamöter i stor utsträckning äro ambulering och böra vara det. Vad särskilt assessorerna angår, är det för behörig rekrytering av hovrätten nödvändigt, att de tjänstgöra på olika divisioner, så att hovrättens ordinarie ledamöter så mycket som möjligt få personlig kännedom om och kunna bilda sig ett eget omdöme om vad de gå för. Även om man vill anse, att en divisionsordförande skall vara lika skickad som presidenten att handlägga krigsrättsmål, eller att krigsrättsmålen skola bli lika omsorgsfullt handlagda och avdömda utav en divisionsordförande som av presidenten, så tror jag i alla fall icke, att det är möjligt att påstå, att man hos någon av de andra ledamöter, som, enligt vad jag nyss berörde, mera tillfälligtvis vistas på divisionen, kan påräkna samma sakkunskap som hos ett krigshovrättsråd, vilket genom ständig och uteslutande sysselsättning med vissa slags mål blir specialist på området. Man har nu visserligen sagt, att det kan vara förenat med en viss fara att en person blir specialist. Man skulle nämligen därigenom kunna riskera en alltför ensidig syn på tingen. Men månne det icke även ligger en fara i den andra åskådningen? Det är, tror jag, icke möjligt för någon jurist nu för tiden att fullt behärska hela lagområdet. Uppställer man den fordran, att en var jurist skall ha fullständig och noggrann kännedom om alla lagar, som utkomma, även speciallagar — och denna fordran är tacite uppställd i reservationen, såvitt Svea hovrätts jurister angår, ty de måste alltid vara beredda att vilket ögonblick som helst ingå som ledamöter å krigsrättsdivisionen — uppställer man denna fordran, säger jag, så uppställer man en fordran, som icke kan upprätthållas. Man utsätter sig i stället för den risk, att kännedomen om det hela blir skäligen skral. Jag befara, att, om reservationen skulle antagas, krigs-

hovrätten icke skulle bli så väl kvalificerad som krigsrätterna med deras ordinarie domare till ordförande och en auditör till ledamot. *Ang. strafflag för krigsmak-*

För övrigt anser jag, att även den allmänna rättsskipningen skulle komma i fara, om reservationen antoges. Enligt reservationen skall nämligen ordföranden på krigsrättsdivisionen vara berättigad till ledighet en dag i veckan, — det vill säga den dagen tjänstgöra blott de fyra ledamöterna där. Denna ledighet betyder emellertid, att parterna en dag i veckan gå miste om den största erfarenhet, som finnes på divisionen. Och väl att märka är, att det ej så sällan inträffat, att hovrättens divisioner med undantag av ordföranden bestått av idel eller så gott som uteslutande assessorer. Jag anser det icke vara lämpligt att för krigsrättsmålen tillbakasätta de vanliga rättegångsmålen.

Då jag således på de skäl, jag anfört, funnit det vara betänkligt, om reservationen antoges, har jag ansett det vara min plikt som justitieminister att säga ifrån detta. Jag anser nämligen, att, om reservationen antages, detta kommer att menligt inverka på handläggningen av krigsrättsmålen och vara till skada för den allmänna rättsskipningen.

Vidare yttrade

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att i någon liten mån få komplettera den framställning av grunderna för reservationen, som herr justitieministern här lämnat.

Alltsedan 1840-talet har frågan om krigshovrättens avskaffande eller reorganisation gång efter annan varit föremål för framställningar från riksdagen samt för särskilda utredningar och förslag. Det är åtminstone fyra särskilda förslag, som i detta avseende sedan den tiden avgivits. Det första var ett på uppdrag av dåvarande chefen för justitiedepartementet år 1881 utarbetat förslag. Det andra i ordningen var nya lagberedningens förslag av år 1893 och regeringens därpå grundade proposition av år 1894. Det tredje förslaget var 1896 års kommittéförslag, och det fjärde var sista krigslagstiftningskommitténs förslag av år 1905. Jag skall naturligtvis icke giva mig in på en närmare redogörelse för dessa olika kommittéförslag, utan skall endast tillåta mig att i överensstämmelse med reservationen fastslå de huvudgrunder, som dessa kommittéarbeten och särskilda utredningar framhållit såsom önskvärda eller nödvändiga, då det gäller att reorganisera krigshovrätten.

Man har under dessa utredningsarbeten fastslagit, för det första, att antalet av de lagfarna ledamöterna i domstolen å andra instans i krigsrättsmål bör vara större än antalet lagfarna ledamöter i krigsrätten, detta av det skälet, att det i allmänhet bör vara flera lagfarna ledamöter, som sitta i högre än i första instans. Man får nämligen därigenom garanti för större säkerheten i rättstillämpningen. Då nu antalet lagfarna ledamöter i krigsrätterna

ten m. m.
(Forts.)

Ang. strafflag för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

bestämts till två bör det ju vara åtminstone tre lagfarna ledamöter i krigshovrätten.

Den andra grundsatsen, som man enat sig om under utredningsarbetet, är den, att det är av vikt att de lagfarna ledamöterna i andra instansen i krigsrättsmål haft tillfälle vinna erfarenhet och skicklighet även i annan rättsskipning än militär sådan, och att det därför är synnerligen önskvärt, att dessa lagfarna ledamöter hava tillfälle att sysselsätta sig med annan rättsskipning än den militära. Denna grundsats har man enhälligt hävdadt under de fyra utredningarna.

Slutligen har man för det tredje fastslagit den grundsatsen, att det är önskvärt, att bland dessa lagfarna ledamöter av krigshovrätten finnes en med speciell utbildning inom ifrågavarande gren av domareverksamhet. Denna grundsats har visserligen icke genomgående hävdats av alla föregående beredningar, men i alla fall av de flesta. Om man fasthåller vid dessa principer för reformering av krigshovrätten och gör sig den frågan: hur ställer sig Kungl. Maj:ts förslag till dessa principer, vad finner man då? Jo, då finner man, att Kungl. Maj:t så starkt tagit sikte på den sista och tredje av dessa grundsatser, att Kungl. Maj:t helt och hållet offrat den första och så gott som den andra grundsatsen. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle nämligen krigshovrätten bestå av två lagfarna och två militära ledamöter. Själva lejonparten av arbetet skulle utföras av ett krigshovrättsråd. Han skulle vara föredragande och syssla uteslutande med denna verksamhet och sålunda bliva i hög grad specialiserad och utbildad för denna uppgift. Men man kan fråga sig, om det verkligen är skäl att för vinnande av en så hög grad av speciell kunskap och erfarenhet hos detta krigshovrättsråd, så fullständigt som regeringsförslaget gjort, offra de båda andra grundsatserna, som jag nyss nämnde, d. v. s. för det första önskvärdheten att antalet lagfarna ledamöter i krigshovrätten blir större än i krigsrätten, och för det andra vikten av, att dessa lagfarna ledamöter hava tillfälle att syssla med även annan lagskipning än den speciellt militära och i sådan verksamhet vinna erfarenhet och skicklighet.

Nu framgår ju av statsverkspropositionen, att det är meningen, att överkrigsfiskal skulle befordras till krigshovrättsråd. Följden skulle sålunda bli, att krigshovrättsrådet skulle bliva en person, som under hela sin tid icke sysslat med annat och tänkt annat än krigsrätt. Nog skulle han bliva specialiserad för sin uppgift. Men frågan är, om icke ett sådant vidunder av specialkunskap och specialerfarenhet bleve för mycket av det goda. Det är detta som reservanterna ansett, och som varit huvudskalet för vår reservation. Den andre lagfarna ledamöten av krigshovrätten skulle bliva president i Svea hovrätt. Dennes egentliga uppgift är ju att leda och övervaka arbetet i nämnda stora verk. Svea hovrätt räknar för närvarande åtta divisioner, och om man vill begära, att presidenten med uppmärksamhet skall följa och leda arbetet på dessa många avdelningar, så torde det vara en tillräckligt omfattande

och tyngande uppgift. Därför borde man också draga sig för att ytterligare på den mannens axlar lägga en sådan börda som att vara ordförande i krigshovrätten. Jag tror således även med hänsyn till den saken, att det är skäl att ställa sig betänksam emot Kungl. Maj:ts förslag.

*Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)*

Då vi reservanter således anse, att det är vissa betänkligheter i organisatoriskt avseende, som man kan hysa beträffande Kungl. Maj:ts förslag, ha vi ansett oss böra ansluta oss till det förslag, som motionsvis framställt av herr Jönsson i Revinge och i utskottet närmare utarbetats av herr Alexanderson. Enligt det förslaget skulle krigsrättsmål i andra instans handläggas av en av Svea hovrätts vanliga divisioner på första avdelningen. Denna division skulle vid handläggningen av dessa mål vara anordnad på ett särskilt sätt. Den skulle bestå av sin vanliga ordförande, två av sina vanliga ledamöter och två militära ledamöter skulle tillkallas i överensstämmelse med det kungliga förslagens bestämmelser. För krigsrättsmålen skulle uppläggas två särskilda rotlar, som skulle tilldelas dessa civila ledamöter av domstolen. Dessa skulle ordnas att tjänstgöra på detta sätt för längre tid, varigenom utan tvivel skulle vinnas en särskild kännedom om just dessa mål.

Nu har det ju inväntats mot denna av oss skisserade anordning, att därigenom enhetligheten och konsekvensen i arbetet, skulle riskeras. Jag tror, att den invändningen innebär en ganska stor överdrift. Vidare har det av herr statsrådet inväntats, att det skulle förrycka arbetet i hovrätten och öka dess balans o. s. v. Vad särskilt talet om balansen överträffar, är redan i reservationen erinrat, att visserligen dessa ledamöter av hovrätten, som skulle få syssla särskilt med krigsrättsmål, därigenom skulle bliva så upptagna, att de icke kunde utföra den del av arbetet, som de eljest hade att utföra på sina divisioner. Då är det naturligtvis givet, att på annat håll måste skaffas arbetskrafter, för att få det arbetet uträttat. Men detta arrangemang medför icke i första hand ökade kostnader, då enligt vårt förslag lönen för ett krigshovrättsråd skulle bli disponibel och skulle kunna användas till avlöning för dessa extra arbetskrafter. För övrigt ha reservanterna försökt sig på att i detalj skissera, huru arbetet skall organiseras. Jag är övertygad om, att detta förslag, som vi framställt, i alla de tre avseenden, som de föregående utredningarna ha fastslagit såsom nödvändiga, fyller måttet. Att det kan medföra praktiska svårigheter i tillämpningen förnekar jag icke, men jag tror, att att om man vill beakta de fördelar, som följa med den av oss föreslagna anordningen, skall det nog visa sig möjligt att övervinna de praktiska svårigheterna i tillämpningen.

Jag skall be, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Alexanderson och mig m. fl. afgivna reservationen.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Hasselrot: Herr talman! Med anledning av vad den siste talaren yttrade ber jag få erinra om, att samma åliggande, som presidenten i hovrätten

Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.

(Forts.)

har i förhållande till det hela, nämligen att övervaka och leda arbetet, samma skyldighet har en divisions ordförande i förhållande till sin division. Nu säger herr Pettersson i Södertälje, att man skall akta sig för att taga bort hovrättens president från hans egentliga åliggande. Han menar, att detta skulle skada hovrätten. Jag vågar påstå, att samma skäl gör sig gällande i fråga om divisionsordföranden. Honom vilja emellertid reservanterna taga bort från hovrätten en dag i veckan.

Vidare vill jag gent emot herr Pettersson i Södertälje säga, att jag naturligtvis icke har något att invända emot att krigshovrätten förstärkes, så att den får ytterligare en civil ledamot. Tvärtom, om riksdagen beviljar penningar, så gärna för mig. Men vad jag opponerar mig emot det är, att man enligt reservationen såvitt jag förstår försämrar och förringar sakkunskapen — den civila sakkunskapen.

Herr Holmdahl: Herr talman, mina herrar! Det synes mig, att herr Pettersson i Södertälje liksom de övriga reservanterna alltför mycket underskattat betydelsen av att i krigshovrätten finnes tillgång på en i krigslagfarenhet speciellt utbildad jurist. I krigsrätterna är denna speciella sakkunskap representerad av auditörerna i första instans. Konsekvensen borde väl därför fordra, att i överrätten, som har att handlägga och avgöra de mål, som fullföljas från krigsrätterna, denna sakkunskap borde vara i eminent grad tillfinnandes. Enligt Kungl. Maj:ts förslag tillgodoses ganska väl denna sakkunskap. Som vi redan ha hört, skall krigshovrätten enligt detta förslag utgöra en avdelning av Svea hovrätt med presidenten som ordförande och som bisittare två militära ledamöter samt ett krigshovrättsråd, som skall ha till utslutande uppgift att förbereda och föredraga alla krigsrättsmål. Men hur ställer sig nu saken enligt reservanternas förslag? Genom att man förlägger krigsrättsmålen till en division av Svea hovrätt, skulle krigshovrätten, så organiserad, gå miste just om den speciella sakkunskap, som enligt Kungl. Maj:ts förslag representeras av krigshovrättsrådet, och vad som är lika betänkligt, den enhetlighet och konsekvens i lagtillämpningen, som alltid är i högsta grad eftersträfvansvärd, den skulle genom personombytet i hovrättsdivisionerna kunna äventyras.

Det skulle måhända icke vara så betänkligt att gå med på en sådan organisation, som reservanterna tänkt sig, om krigshovrätten hade att handlägga endast sådana mål, som fullföljas från regementskrigsrätterna, ty dessa mål äro i allmänhet av enkel beskaffenhet och med varandra tämligen likartade. Men krigshovrätten har också att handlägga mål, som fullföljas från stationskrigsrätterna, och dessa mål äro mången gång av synnerligen invecklad beskaffenhet. Jag tänker härvid exempelvis på mål, som härröra av fel vid navigering och manövrering av flottans fartyg, och de skadeståndsanspråk som i sammanhang med dessa mål anhängiggöras av kronan eller enskilda. För att rätt kunna bedöma

och avgöra dessa mål fordras det en alldeles speciell insikt i sjö-militära förhållanden. Man skulle ju kunna tycka, att hovrätten skulle lika lätt kunna bedöma dessa mål som vanliga sjörättsmål men det är en väsentlig skillnad mellan dessa mål och de som fullföljas från stationskrigsrätterna. Det förhåller sig ju så att en befälhavare på flottans fartyg har icke blott att såsom befälhavaren på ett handelsfartyg sörja för navigeringen, d. v. s. för att fartyg och last föras ifrån ort till ort och kommer ordentligt fram, utan han har därjämte i vanliga fall en speciell militär uppgift att fylla, en uppgift, som lägger beslag på hans uppmärksamhet i lika hög grad som navigeringen. Dessa förhållanden måste givetvis nogga uppmärksammas vid bedömandet och avgörandet av sådana mål. Men man kan icke rimligtvis begära, att ledamöterna på en vanlig hovrätts division skola med det arbete, som de i övrigt ha med andra mål och ärenden, ha tid och tillfälle att tränga in i sådana speciella sjö-militära förhållanden. Resultatet skulle följaktligen bli, att när sådana svarare mål förekomme i hovrätten, de civila ledamöterna komme att ligga i händerna på och vara beroende av de militära ledamöterna. Man skulle följaktligen råka ut för just vad reservanterna med allt gewalt velat undvika, nämligen att bereda det militära elementet allt för stort inflytande.

Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.

(Forts.)

I olikhet med herr Pettersson i Södertälje anser jag det vara av synnerligen stor vikt att det finnes en verkligt utbildad person på krigslagfarenhetens område, och detta icke minst med hänsyn till den militära lagstiftningen. Det är av den allra största betydelse, att det finnes åtminstone en person i vårt land, som har till uteslutande uppgift att sysselsätta sig med denna gren av vår lagfarenhet, att det finnes någon, som med uppmärksamhet kan följa rättsutvecklingen på detta område, och till vilken myndigheter och andra kunna vända sig för att få ett fullt sakkunnigt utlåtande.

Till sist vill jag erinra om, att enligt Kungl. Maj:ts förslag arbetsbördan för Svea hovrätt icke kommer att ökas. Detta blir däremot icke förhållandet enligt reservanternas förslag. Och följden därav kan ju lätteligen bliva den, att vi inom kort ha att emotse en begäran om en tillökning med ytterligare en division av Svea hovrätt.

På grund av dessa skäl, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Persson i Norrköping: Herr talman: Vid behandlingen av denna fråga hava vi från vårt parti inom utskottet yrkat, att de militära mål, som komma från dessa underdomstolar, sådana nu äro beslutade, d. v. s. från krigsrätterna, skola inom resp. områden gå till de olika hovrätterna precis som alla övriga mål. Vi ha ansett, att när det finnes blott en andra instans för alla övriga mål, ej blott de, som komma från rådhusrätterna och häradsrätterna, utan även de, som komma från domkapiteln rörande ämbetsbrott av präst, och de som komma från olika konungens befallningshavande och från överexekutor i utsökningsmål, då skulle

Ang. strafflag för krigsmak- ten m. m. också de olika hovrätterna mottaga alla de mål, som komma från underrätterna på här ifrågavarande område.

(Forts.)

Då vi emellertid icke vunnit det gehör vi ansett önskligt för vår åskådning inom utskottet, ity att man icke velat gå så långt, utan de liberala ledamöterna i stället gått på den av herr Alexanderson utformade reservationen, ha vi icke ansett skäl att vid § 2 av nu förevarande lag göra något särskilt yrkande, fastän, därest vårt förslag nu skulle ha bifallits, vi bort göra yrkandet redan vid denna § 2. Då vi emellertid nu icke ha utsikt att vinna majoritet för vårt förslag, har jag intet skäl att yrka bifall därtill, utan hemställer jag på grund härav om bifall till den reservation, som är avgiven av herr Alexanderson, och som utgör åtminstone någon, ja förresten en ingalunda föraktlig förbättring av det förslag, som är framlagt av Kungl. Maj:t.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner först på godkännande av utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf samt vidare på bifall till herr Alexandersons reservation i vad den avsåge ifrågavarande paragraf; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren i fråga om 25 § i förevarande förslag till lag om krigsdomstolar och rättegången därstädes bifaller herr Alexandersons reservation i vad den avser denna §, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren godkänt lagutskottets förslag till lydelse av paragrafen.

Voteringen utvisade 76 ja mot 47 nej; och hade kammaren alltså bifallit den av herr Alexanderson avgivna reservationen i vad den avsåg 25 § i lagförslaget.

Sedan härefter 26 § föredragits, yttrade

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Jag skall bedja att få yrka bifall till den av herr Alexanderson m. fl. vid denna § avgivna reservationen.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf, dels ock på bifall till herr Alexandersons reservation i vad den avsåg 26 §; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

Överskriften till 4 Kap.; 27—68 §§ med tillhörande kapitelöverskrifter; 69—71 §§.

Godkändes.

Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

72 § skulle enligt utskottets förslag hava denna avfattning:

72 §.

Mål, som höra till krigsöverdomstols handläggning, skola, där ej av Konungen annorledes förordnas, beredas och till avgörande föredragas i krigshovrätten av krigshovrättsrådet och i överkrigsrätten av överauditörerna enligt dem emellan verkställd fördelning.

Vid omröstning till beslut hos krigsöverdomstol säge den ledamot, som föredragit målet, sin mening först.

Herr *Alexanderson m. fl.* hade uti avgiven reservation föreslagit följande lydelse av paragrafen:

72 §.

Mål, som — — — i krigshovrätten av de båda civila ledamöterna och i — — — fördelning.

Efter det paragrafen föredragits, anförde

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Med anledning av det beslut, kammaren redan fattat beträffande 25 §, skall jag be att få hemställa, att kammaren vid denna paragraf behagade bifalla den av herr *Alexanderson m. fl.* avgivna reservationen.

Vidare yttrades ej. Sedan herr talmannen givit propositioner i ämnet biföll kammaren den av herr *Alexanderson m. fl.* avgivna vid paragrafen fogade reservationen.

73—78 §§ ;överskriften till 12 Kap. 79—90 §§ med tillhörande kapitelöverskrifter;

91—96 §§.

Godkändes.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle 97 § lyda sålunda:

97 §.

Förman är berättigad att, då underlydande under tjänstgöring gör sig skyldig till fel, varigenom krigslydnaden eller ordningen inom krigsmakten äventyras, och det för krigslydnadens eller ordningens upprätthållande finnes nödigt, tillsäga den felande försvarsarrest.

Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

Rätt att tillsäga förvarsarrest, då det för ordningens upprätthållande finnes nödigt, tillkommer ock förman i avseende å underlydande, som utom tjänsten stör allmän ordning eller ordningen inom krigsmakten.

Tillsägelse av förvarsarrest, varom i denna § förmäles, är allenast ett förständigande att i arrest avbida, vad den, som över den felaktige äger bestraffningsrätt i disciplinmål, vill i laga ordning besluta.

Greve *C. B. Hamilton* och herr *Akerman* i Stockholm hade i sin förutberörda motion yrkat, att andra stycket av förevarande paragraf skulle erhålla denna avfattning:

Rätt att tillsäga förvarsarrest, då det för ordningens upprätthållande finnes nödigt tillkommer ock överordnad i avseende å underordnad, som utom tjänsten stör allmän ordning eller ordningen inom krigsmakten.

Utskottet biträdde Kungl. Maj:ts förslag i fråga om första och tredje styckena, men föreslog, att till andra stycket skulle fogas ett tillägg av följande lydelse:

Enahanda rätt tillkommer även annan överordnad än förman i avseende å underordnad, såvida den överordnade är av officers eller underofficers grad.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herrar *Lindhagen* och *Persson* i Norrköping, samt

av herrar *Alexanderson*, *Stärner*, *Hult*, *Pettersson* i Södertälje, *Schotte* och *Olsson* i See, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

Sedan paragrafen föredragits, lämnade herr talmannen på begäran ordet till

Herr *Pettersson* i Södertälje, som yttrade: Herr talman, mina herrar! I denna paragraf har Kungl. Maj:t föreslagit, att förman skall vara berättigad att utom tjänsten arresteras underlydande, då det erfordras för ordningens upprätthållande. Och i en senare paragraf, § 100, har Kungl. Maj:t föreslaget samma befogenhet för förman i fråga om underlydande, då den underlydande är av starka drycker överlastad.

Nu har herr *Akerman* i Stockholm föreslagit, att denna befogenhet att förordna om s. k. förvarsarrest skall tillkomma ej blott förman i förhållande till underlydande — d. v. s. dem, som stå under hans befäl — utan även i allmänhet överordnade i förhållande till underordnade — d. v. s. dem, som ha lägre militärgrad än han. Utskottet har tillmötesgått motionen, dock med den modifikationen, att befogenhet att tillsäga förvarsarrest skulle till-

komma endast officer och underofficer. Jag och några andra inom utskottet ha icke kunnat biträda utskottets beslut utan anmält vår reservation. Ju mera denna befogenhet utsträcker, desto mer riskerar man nämligen, att den skall missbrukas. Denna risk hade man väl ändå fått finna sig i, om ett verkligt behov av den ifrågasatta utvidgningen påvisats. Jag kan icke inse, att så är förhållandet. Övervakandet av ordningen inom ett samhälle utanför de militära etablissemangen tillkommer den civila ordningsmyndigheten. Det är den som skall taga fridstörare och berusade personer i förvar, då sådant påkallas i ordningens intresse.

*Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)*

I nu gällande förordning om krigsdomstolar tillkommer befogenheten att tillsäga försvarsarrest endast förmän. I krigslagsstiftningskommitténs betänkande föreslogs ej någon förändring härutinnan. Icke heller någon av denna kommittés reservanter fann anledning påpeka behovet av en utsträckning av denna befogenhet. Och dock vill jag minnas, att kommittén till hälften bestod av officerare. Och slutligen har icke heller regeringen funnit skäl att i detta avseende utvidga befogenheten att tillsäga försvarsarrest. Jag föreställer mig därför, att kammaren med ganska stort lugn kan bifalla reservationen och avslå utskottets hemställan i denna punkt.

Jag ber således att få hemställa om bifall till reservationen.

Härpå anförde

Herr Holmdahl: Herr talman, mina herrar! Det tillägg, till ifrågavarande paragraf som motionärerna ifrågasätta, har sin huvudsakliga betydelse å orter, där manskap ur olika truppförband är sammandraget. Enligt Kungl. Maj:ts förslag, som närmast ansluter sig till nu gällande lagstiftning, skulle endast förmän kunna tillsäga underlydande försvarsarrest. För att således en officer eller en underofficer skall kunna tillsäga någon av manskapet, som stör ordningen, försvarsarrest, förutsättes, att de båda två skola tillhöra samma truppförband. Tillhör orostiftaren icke samma truppförband, kan han avspisa officeren eller underofficeren med det beskedet, att denne ingenting har med saken att göra. Sådant kan icke vara lämpligt ur ordningssynpunkt liksom ej heller ur disciplinär synpunkt.

I det samhälle, jag tillhör, får man rätt ofta bevittna, huru som exempelvis flottans officerare nödgas hålla sig passiva inför oordningar, som å allmän plats begås av manskap tillhörande andra truppförband. Den civila befolkningen uppfattar detta såsom försummelse från sjöofficiärernas sida, ty man har svårt att förstå, att icke en officer har rätt att tillsäga en av manskapet försvarsarrest, då denne gör sig skyldig till oordningar, oavsett vilket truppförband denne person tillhör.

Jag kan för min del icke förstå anledningen till det motstånd, som rests mot detta tillägg till förevarande paragraf. Tillsägelse om försvarsarrest är icke någon häktningssätgard, utan motsvarar

Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

allenaast den rätt, som polismyndigheten har att vid ordningar anhålla och sätta i förvar orostiftare, till dess sinnena lugnat sig. Man förhindrar därigenom dessa att från ordningar övergå till våldsamerheter. Åtgärder att tillsäga förvarsarrest är ju sålunda lika mycket i den anhållnes som i den allmänna ordningens intresse.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Åkerman i Stockholm: Jag har delvis blivit förekommen av den föregående ärade talaren.

De skäl, som tala för min motion, äro uteslutande praktiska skäl. Om jag exempelvis går i uniform på Stockholms gator och möter en värnpliktig eller en soldat, tillhörande något av de här förlagda regementen, vilken är överlastad av starka drycker eller på annat sätt stör ordningen, kan jag icke göra någonting åt honom i min egenskap av officer och detta är ju, som den föregående ärade talaren också påpekat, ganska egendomligt. Men om jag tillfälligtvis har sällskap med någon officer, tillhörande det regemente, till vilket soldaten eller den värnpliktige hör, kan denne officer — liksom fallet också är med en underofficer — tillsäga honom förvarsarrest. Det händer, såsom herr Holmdahl anmärkte, rätt så många gånger, att officerare av den civila befolkningen klandras, därför att de vid dylika tillfällen icke ingripa, men i själva verket kunna de icke göra mera än vilken annan medborgare som helst. Detta förslag är sålunda endast tillkommet i ordningens intresse.

Jag kan icke finna, att förslaget på något vis innebär någonting, som ur vare sig den ena eller den andra synpunkten skall kunna vara farligt att antaga. En sådan anordning som den föreslagna ligger i såväl ordningens som även i den värnpliktiges och alla andras intressen.

Därför kan jag, herr talman, icke annat än yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman: Jag ville icke förneka, att detta förslag kan vara tillkommet i *ordningens intresse*, men jag tror ändock, att det finns skäl att ställa sig tveksam beträffande lämpligheten av detsamma. Jag undrar nämligen, om det ej är så, att manskapet inom ett truppförband har den känslan, att de icke stå i sådant förhållande till officerarne och underofficerarne vid ett annat truppförband, att de äro skyldiga att utan vidare hörsamma en befällning ifrån dem. Om det exempelvis inträffar, att en yngling ifrån ett regemente är ute en kväll och icke är fullt nykter, och det kommer en officer från ett annat regemente, en officer, som han inte alls känner till, vilken tillsäger honom arrest, ligger det mycket nära till hands, att denne berusade yngling ej genast fattar, att detta är en tillsägelse, som ögonblickligen måste av honom efterkommas. Det är tvärtom myc-

ket sannolikt, att han menar, att den främmande officeren icke har med honom att skaffa och därför vägrar hörsamma hans befallning. En sådan vägran kan vara tillräcklig att störta ynglingen i olycka. Den förseelse han gör sig skyldig till genom vägran att hörsamma en sådan befallning är ej av samma beskaffenhet som vägran att lyda en poliskonstapel, utan det är en mycket värre förseelse som kan ådraga honom långvarigt frihetsstraff. Jag tror därför, att det åtminstone i åtskilliga fall kan ställa sig ganska olämpligt med en bestämelse av det innehåll, som utskottet här föreslagit. Ännu mycket värre skulle det naturligtvis ha varit, om *motionären* fått sin vilja fram, ty då skulle även befäl utav manskapsgrad, som kommer på gatan och får se en annan militärperson av lägre grad, ha rätt att tillsäga denne arrest. Det skulle ha varit ännu mycket mer riskabelt, såvitt jag förstår.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Persson i Norrköping: Herr talman! Man kan vara tveksam om över huvud taget militärpersoner alls behöva sysselsätta sig med att upprätthålla ordningen i det civila livet, ty denna kan väl upprätthållas av dem som speciellt ha att sysselsätta sig härmed, nämligen polisen. Men då det kan hända att det i vissa fall behöves, att förmännen gent emot de underordnade kunna vid särskilda tillfällen ha rätt att återställa ordningen ute i det allmänna livet, har jag ej velat motsätta mig denna rätt, men däremot har jag absolut motsatt mig den, vad gäller att en annan överordnad, från vilket vapenslag han än vara må, skulle ha en sådan rätt, därför att den i så många fall kan komma att bli missbrukad. Jag erinrar bara om det fallet, då en artillerist vägrade hälsa på en flottofficer, vilken kitslighet detta resulterade i från vederbörande officers sida, och skulle en dylik överordnad nu ha rätt att tillsäga om omedelbart trädande i förvarsarrest, kunde man misstänka, att denna rätt bleve missbrukad i flera fall, även med den försiktigare formulering utskottet givit förslaget.

På grund av denna min tveksamhet i det förra fallet och min absoluta bestämdhet i vad angår det sista fallet, då det gäller att ge överordnad i allmänhet dylik ordningsmannarätt, yrkar jag bifall till den reservation, som är avgiven vid betänkandet utav herr Alexanderson med flera.

Herr Åkerman i Stockholm: Herr talman! Gent emot herr Pettersson i Södertälje ber jag få säga, att tyvärr är nog inte manskapets kännedom om officerarne och underofficerarne vid de större regementena så pass ingående, att det verkligen känner igen varje sådan befälsperson. De värnpliktiga kunna nog lätt känna igen en sådan uniform, som är så karaktäristisk som t. ex. gardenas, men ett vanligt regementes uniform kunna de ej känna igen, om de inte komma så nära, att de kunna känna igen knapparna. Och nog har det hänt mig flera gånger, att icke de värnpliktiga

Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

på regementet känt igen mig. Jag tror sålunda ej, att det anförda skälet har någon egentlig bärkraft.

Vidare vill jag framhålla, att för den händelse denna rätt blir stadgad i strafflagen, är det tämligen tydligt, att det är en sak, som blir påpekad vid den s. k. soldatundervisningen och inpräglad hos vederbörande soldater, så att nog få de veta, att de i fall sådana som dessa bliva tvungna att lyda alla officerare och underofficerare. Jag tror sålunda ej, att denna sak behöver ha någon avgörande betydelse för denna fråga. Jag kan därför, herr talman, ej annat än vidhålla mitt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner först på godkännande av utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf samt vidare på godkännande av Kungl. Maj:ts förslag till paragrafens avfattning; och godkände kammaren paragrafen med den av Kungl. Maj:ts föreslagna lydelsen.

98 och 99 §§.

Godkändes.

100 §.

Kungl. Maj:t hade föreslagit följande lydelse av paragrafen

100 §.

Träffas *underlydande*, som är av starka drycker överlastad, inom vederbörande förläggningssort eller å väg, gata eller annat ställe, varom i 11 kap. 15 § allmänna strafflagen förmåles, då må han, ändå att sådant fall, som i 97 § avses, ej finnes vara för handen, när hans behöriga vårdande icke annorledes låter sig verkställa, på *förmans befallning* kunna tagas i förvar och insättas i militärhäkte, till dess han återvunnit sina sinnens bruk.

Uti sin ovannämnda motion hade greve *C. B. Hamilton* och herr *Åkerman* i Stockholm föreslagit, att åt paragrafen måtte givas denna avfattning

§ 100.

Träffas underordnad, som är av starka drycker överlastad, inom vederbörande förläggningssort eller å väg, gata eller annat ställe, varom i 11 kap., 15 § allmänna strafflagen förmåles, då må han, ändå att sådant fall, som i 97 § avses, ej synes vara för handen, när hans behöriga vårdande icke annorledes låter sig verkställa, på överordnads befallning kunna tagas i förvar och insättas i militärhäkte, till dess han återvunnit sina sinnens bruk.

Utskottets förslag till lydelse av paragrafen överensstämde med Kungl. Maj:ts med det undantag, att ordet »underlydande» utbyts mot ordet »underordnad» samt att orden »förmans befallning» ersatts med orden »befallning av förman eller av annan överordnad, vilken är av officers eller underofficers grad».

Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

Vid paragrafen voro fogade reservationer:

av herrar *Lindhagen* och *Persson* i Norrköping; samt

av herrar *Alexanderson*, *Stärner*, *Hult*, *Pettersson* i Södertälje, *Schotte* och *Olsson* i See, vilka inom utskottet tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag till paragrafens avfattning.

Paragrafen föredrogs, varefter

Herr Pettersson i Södertälje yttrade: Herr talman! I överensstämmelse med det beslut kammaren nyss fattat beträffande 97 §, får jag hemställa om bifall vid denna paragraf till den av herr Alexanderson med flera vid betänkandet fogade reservationen.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf, dels ock på godkännande av Kungl. Maj:ts förslag till paragrafens avfattning; och fattade kammaren beslut i överensstämmelse med den senare propositionen.

Överskriften till 16 Kap.; 101—103 §§ med tillhörande kapitelöverskrift; lagförslagens rubrik.

Godkändes.

Övriga lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A) förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagförslagen.

Punkten B).

Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 5.

Härefter föredrogs vart efter annat:

lagutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition i fråga om användande av andra än metriska mått vid virkeshandel och trävarurörelse;

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 63. 4

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om beredande genom statens försorg av studielån åt mindre bemedlade studenter;

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av väckt motion om ändring i 17, 26, 34 och 103 §§ regeringsformen samt 43 § riksdagsordningen; samt

statsutskottets utlåtanden:

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Södertälje samskolas ombildning till realskola för gossar; och
nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för restaurering av det s. k. klosterhuset i Vreta klosters församling.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 23, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut vid behandling av första och andra punkterna av utskottets hemställan i dess utlåtande nr 20 angående Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lagar om ändrad lydelse av §§ 3, 10, 57 och 58 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 och om ändrad lydelse av § 2 mom. 1, § 8 mom. 1 samt §§ 40 och 41 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 och till lag om ändrad lydelse av § 2 mom. 6, §§ 16 och 52 samt § 58 mom. 2 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 ävensom införande i § 2 i sistnämnda förordning av tillagda mom. 7, 8 och 9;

nr 24, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 96—102 och 110 regeringsformen, § 42 mom. 2 och § 68 riksdagsordningen samt § 4 5:o tryckfrihetsförordningen, dels ock väckt motion angående sättet för utseende av justitieombudsmannen och militieombudsmannen m. m.;

nr 25, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändrade bestämmelser rörande röstgrund å kyrkostämma vid val till folkskollärare med flera befattningar; och

nr 26, i anledning av väckt motion om ändring av § 56 regeringsformen;

statsutskottets utlåtanden:

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av överskott i Djurgårdskassan till vissa byggnads- och reparationsarbeten vid Ulriksdals, Haga och Drottningholms slott;

nr 93, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående anordnande av allmänna arbeten för minskande eller förekommande av genom nu inträdda utrikespolitiska förhållanden uppkommande arbetslöshet; och

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens övertagande i vissa fall av ansvar för krigsrisk för fartyg och last;

bankoutskottets memorial, nr 19, angående användande av riksbankens vinst för år 1913;

lagutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om upphävande av befintliga familjefideikommissstiftelser m. m.; och

nr 27, i anledning av väckt motion med förslag till provisorisk lag om expropriation av jord för vissa sociala ändamål m. m.; samt

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående reglering i visst avseende av den ordinarie lärare vid universitet och högskolor tillkommande rätt att mot betalning giva enskild undervisning.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr vice talmannen D. Persson som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren behagade besluta, att på föredragningslistan för morgondagens plenum bland två gånger bordlagda ärenden måtte först uppföras särskilda utskottets nr 1 utlåtande, nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglemente för arméns avlöning under krigstjänstgöringstid m. m., samt att övriga ärenden måtte uppföras i den ordning de förekomma på dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Nilsson</i> i Linnås	under 3 dagar fr. o. m. den 16 aug.,
» <i>Jeansson</i> i Kalmar	» 6 » » » 17 »
» <i>Nordström</i>	» 8 » » » 17 »
» <i>Tamm</i>	» 4 » » » 16 »
» <i>Jönsson</i> i Slätåker	» 2 » » » 17 »
» <i>Lemke</i>	» 8 » » » 19 »
» <i>Bosson</i>	» 2 » » » 17 »
» <i>Gustafsson</i> i Bränsta	» den 19 aug.,

herr <i>Olsson</i> i See	under 3 dagar fr. o. m. den 17 aug.,
» <i>Lundell</i>	» 3 » » » 17 »
» <i>Andersson</i> i Milsmaden	» 2 » » » 17 »
» <i>Ingvarson</i>	» 6 » » » 17 »
» <i>Sterne</i>	» 3 » » » 16 »
» <i>Svensson</i> i Eskilstuna	» 6 » » » 17 »
» <i>Åkerlindh</i>	» 5 » » » 17 »
» <i>Bärg</i> i Katrineholm	» den 18 aug.,
» <i>Nilsson</i> i Tånga	» 5 dagar fr. o. m. den 16 aug.,
» <i>Bogren</i>	» 3 » » » 16 »
» <i>Lyberg</i>	» 2 » » » 18 »
» <i>Lindberg</i>	» 8 » » » 18 »
» <i>Jansson</i> i Falun	» 4 » » » 16 »
» <i>Persson</i> i Norrköping	» 3 » » » 16 » och
» <i>Jönsson</i> i Revinge	» 2 » » » 16 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.12 e. m.

In fidem
Per Cronvall.